

Derėtis ar nesiderėti?

Churchillis už derybas

Londonas (L). W. Churchillis vienoje priešrinkiminėje kalboje pasisakė už atkartotą didžiųjų pasitarimą dėl šaltojo karo likvidacijos. Jis pareiškė, kad kol JAV pirmąją atominę energiją srityje tiesioginio karo pavojaus nesą.

D. Britanijoje leidžiami gandai, kad jei konservatoriai laimės rinkimus, už pusantrų metų prasidės karas su sovietais.

Attlee: „Taip, jei...“

Ministeris pirmininkas Attlee, liudijamas Churchillio pasiūlymą paskutini kartą pabandyti susitarti su sovietais gyventi bei draugiškai, tai bent be neapykantos, pareiškė, kad jis iš principo neatmetęs Churchillio pasiūlymo, tačiau šiuo metu atmosfera tokiam pasitarimui vargu ar būtų palanki. Svarbiausias ir skubiausias reikalas — atominės energijos kontrolė šiuo metu yra JT pasitarimų tema.

Užsienio reikalų ministeris Bevinas, kalbėdamas savo rinkiminėje apylinkėje, pareiškė,

Fuchsas prisipažino

Londonas (L). Penktadienį Londono policijos teismas išjūrėjęs suimto mokslininko Fuchso bylą, nutarė ją persiųsti aukštesniajam baudžiamajam teismui, kuris ją pradės nagrinėti vasario 28 d. (Žiūr. str.: „Kas yra Dr. Fuchsas“ 2. psl.)

Teismui įteiktame raštiškame pareiškime, Fuchsas prisipažino nuo 1942 m. iki 1949 m. teikęs informacijas vienai svetimai valstybei. Jis jautęs simpatijų Tarybų Sąjungai. Tik 1949 m. pradėjęs abejoti sovietų žygių teisingumu. Už savo patarimus jis sykių gavęs 100 svarų. Fuchsas pareiškė, kad jei jam bus leista toliau dirbti mokslinį darbą, jis greitai išlygins visus nuostolius, padarytus paslapčių išdavimu.

... O Amerikoje puolamas Einšteinas

Respublikininkų kongreso atstovas Rankinas pareiškė, kad „prof. Einšteinas yra didžiausias pasaulyje aferistas ir jau turėjo būti prieš keletą metų deportuotas iš JAV už komunistinę veiklą“. Einšteinas su atominės energijos tyrinėjimais neturėjęs nieko bendro. Rankinas teigė, kad kongreso priešamerikinės veiklos kvotos komisija konstatavo, jog Einšteinas palaikęs ryšius su komunistų grupėmis.

Einšteinas, kuris laikomas didžiausiu fiziku po Newtono skemdinantį pasakotoje kalboje reikalavo griežtios priemonių karų pašalinimui, priešingu atveju šių laikų karo priemonės sunaikins visą civilizaciją.

Kas kaltas dėl Dreseno sunaikinimo?

Berlynas (StN). Pirmadienį — vasario 13 d. — Dresdene vienai minutei buvo sustabdytas visas judėjimas bei darbas įmonėse. Tuo būdu buvo paminėtas baisusis 1945 m. Dreseno sunaikinimas. Saksonijos ministeris pirmininkas Seydewitzas pareiškė viename mitinge, kad Dreseno bombardavimas kariniu požiūriu nebuvo reikalingas. „Liaudies seimo“ pirmininkas Johannes Dickmanas Dreseno bombardavimą pavadino „vienu sunkiausių pereinamo karo nusikaltimų“. Ir prezidentas Wilhelmas Pieckas ta proga pasiūstam Dreseno burmistrui rašte teigia, kad toji baisi sukaktis turi įspėti vokiečių tautą pagalvoti iš kur jai gresia pavojus. Negalima iš akių išleisti „anglo-amerikiečių“ karo kurstytojų.

O patys sovietai reikalavo bombardavimo! Vienas britų įstaigų Berlyne informatorius pareiškė, kad kaip tik sovietų vyr. kariuomenės vadovybė net du kartus reikalavo bombarduoti Dresdeną ir tuo būdu pavremti sovietų ofenzivą ir vakarus.

Šią savaitę

* Vasario 16 d. proga „Amerikos Balsas“ siūstuvai perdavė specialią transliaciją lietuvių kalba.

* Trečiadienį įvyko 250. posėdis specialiųjų igaliojimų Austrijos valstybės sutarčiai sudaryti. Jokių rezultatų nepasiekta. Tik sutarta sekanti posėdis sušaukti kovo 1 d.

* Prancūzijos konsulato Stettine valdininkai A. Robineau ir G. Druet nubausti 12 ir 10 metų sunkių darbų kalėjimo. Kartu su jais teisiamas vienas lenkas, Klimaczakas, nuteistas mirti. Kiti trys lenkai gavo kalėjimo bausmes. Jie visi buvo kaltinami špionizmu Prancūzijos naudai.

* Nauja de Gasperi vyriausybė 314 balsų prieš 189, 12 susilaikius, gavo seimo patvirtėjimą. Prieš balsavimą įvyko 10 minučių muštynės, kurių metu vienas komunistų atstovas norėjo sumušti ministrų pirmininką, bet buvo kitų ministrų sulaukytas.

* Mirus Slovakijos Banskos Bystricos vyskupui Dr. Skrabikui, Čekoslovakijos vyriausybė nepatvirtino kapitulios išrinkta vyskupijos valdytoja, bet paskyrė savo administratorių — jai atsidavusių katalikų kunigą Janą Decheta.

* Švedijoje masiškai statomi sprausmeniniai naikintuvai, kurių greitis siekia apie 1.500 km/val. Tai esą greičiausi naikintuvai pasaulyje. JAV ir sovietai turi dar greičiau skraidančius lėktuvus, bet tie dar nėra masiškai statomi ir apginkluoti.

Paasikivis perrinktas

Helsinkis (BBC). Juho Kusti Paasikivis perrinktas sekantiems 6 metams Suomijos prezidentu. Iš 300 specialiųjų išrinktųjų rinkėjų 171 savo balsą atidavė už Paasikivį, 62 už ūkininkų partijos kandidatą seimo pirmininką Kekkoneną ir 67 už „Liaudies demokratų“ Pekkalą. Už Paasikivį balsavo konservatoriai, liberalai, socialdemokratai ir švedų partija. Už kitus du kandidatus — tik jų partijos.

J. K. Paasikivis kuriam neseniai sukako 79 m. yra kilęs iš pasiturinčios švedų kilmės šeimos. Studijavo teisę Upsalos, Leipzigo ir Petrapilio universitetuose. Gerai kalba rusiškai, vokiškai, prancūziškai, švediška ir angliškai. Politiniai pradžioje simpatizavo socialdemokratams, bet vėliau perėjo į konservatorių partiją. 1914—1934 m. vadovavo viename didžiausių Suomijos privatinių bankų. Jis buvo pirmasis Suomijos ministeris pirmininkas ir 1920 m. pasirašė Tartu taikos sutartį su Tarybų Sąjunga. Po 19 metų Paasikivis vėl turėjo derėtis su rusais. Tai buvo 1939 m. spalio mėn. Maskvoje.

Tašyk Paasikivis turėjo 3 val. laukti iki jį priėmė Stalinas. „Mes jus, žinoma, nebijome — pasakė raudonasis caras — bet mes turim skaitytis su galimybėmis, kad kiti jūsų kraštą panaudos kaip tramplyną suoliui ir Rusijai“. Naktį Paasikivis telegrafavo į Helsinkį: „Stalinas bijo Hitlerio!“ Nepaisant draugingumo pakto tarp Berlyno ir Maskvos. Maskvoje buvo maloniai šnekamasi. Stalinas šypsodamasis teigė: „Nei jūs, nei mes negalime pakeisti fakto, kad esame kaimynai“. Paasikivis ir kartu su juo buvęs socialdemokratas Tanneris minint spalio revoliucijos sukaktį sėdėjo garbės tribunoje. Ir jiems išvažiuojant namo, Stalinas širdingai kratė rankas.

Namuose Paasikivis pasakojo: „Stalinas yra labai malonus žmogus, draugiškas ir linkęs pašposauti. Stalinas prisiminė savo slapstymąsi nuo caro policijos Suomijoje 1906 m.“ „Malonesnio būdo išsklaidyti iliuzijas turbūt nėra“ — komentavo tuos Paasikivį žodžius vienas žurnalistas.

Kai suomiai nesutiko su sovietų reikala-

Stalino - Maocetungo sutartis

Maskva (BBC). Daugiau kaip du mėnesius užtrukusi Kinijos valdovo Maocetungo viešnagė Tarybų Sąjungoje pasibaigė antradienio vakarą jo garbei Stalino iškelta puota, kurioje buvo aplaistytas tą pačią dieną pasirašytas Kinijos - Tarybų Sąjungos draugingumo paktas. Juo abi šalys pasižadėjo, vieną jų užpuolus Japonijai ar jos sąjungininkams, tuojau paskubėti pagalbos. Toliau abu kraštai pasižadėjo stengtis galimai greičiau sudaryti taikos sutartį su Japonija. Po tokios sutarties sudarymo, bet ne vėliau kaip 1952 m. sovietai pasižadėjo atsakyti nuo dar iš Čiangkaiško išsiderėtų specialiųjų teisių Mandžūrijos geležinkelioje ir Port Arturo bei Daireno uostuose. Sovietai pažadėjo 10 čiai metų Kinijai suteikti 300.000.000 dolerių kredito geležinkelių reikmenims bei pramonės gaminiams pirkti. Paktas galios 30 metų.

BBC komentatorius Christophoras Dilkas kalbėdamas apie tą Maocetungo — Stalino sutartį pastebi, kad tokiems rezultatams pasiekti Maocetungas išbuvo nepaprastai ilgą laiką Maskvoje. Komentatorius nurodo kad Teherano konferencija tęsėsi tik 3 dienas, Jaltos 7 d., Potsdamo — 2 savaiti. Jau vien iš to aišku, kad Stalinas ir Mao kalbėjosi ir ginčijosi kitais reikalais. Sudaryta sutartimi sovietai Kinijai padarė didelių nuolaidų, tačiau ar jos iš tikrųjų bus įgyvendintos paaiškės tik 1952 m. Iki to laiko sovietai sugebės kitu būdu įsitvirtinti Mandžūrijoje bei Singkiango. Dilkas, priminęs sausio 20 d. Višinskio pasakytus žodžius, kad „kiekvienas normalus žmogus supranta, kad Singkiango provincija priklauso Kinijai“, klausia kodėl gi Singkiango atstovai buvo iššaukti į Maskvą? Esą aišku, kad Maskvoje buvo daug daugiau kalbama, negu oficialioje sutartyje buvo konstatuota.

JAV politika nukrypsta į Aziją

Washingtonas (L). JAV karių pajėgų štabų viršininkai, grįžę iš 14 dienų trukusios inspekcinės kelionės per Japoniją, Okinavą, Guamą ir Havajus, pareiškė, kad JAV strategijos svorio centrą reikia iš Europos perkelti į Aziją. Iš jų pareiškimų spaudos konferencijoje, įvykusioje tuoj po jų grįžimo Washingtonan, paaiškėjo, kad igaliojami MacArthurui, JAV karių pajėgų viršininkui Japonijoje, esą žymiai praplėsti. Mac Arthurui suteikta teisė, istikus reikalui, perimti JAV karo laivyno, stovinčio Japonijos vandenynse, kontrolę. JAV laivynas Ramiajame Vandenyne būsiąs ir toliau didinamas, kiek tai leis bendra jo dislokacija. Amerikiečių daliniai esą taip apginkluoti, kad jie lengvai galį pašalinti bet kokią sovietų povandeninių laivų grėsmę. Adm. Shermano žodžiais, sovietai turėtų būti išvairuoti iš Azijos. JAV didžiųjų povandeninių laivų. Beveik įvirtinai dalį viso laivyno sovietai laiką Ramiajame vandenyne, daugiausia Daireno uoste ir Mandžūrijoje. JAV aviacijos daliniai Rytų Azijoje esą gerai paruošti.

Gerai informuotų sluosnių žiniomis, sovietų kariuomenės manevrus rytinėje Vokietijoje, Berlyno „sliauziančiąją blokadą“, ir ruošiamą FDJ žygi į Berlyną JAV karių štabų viršininkai laiką sovietų pandytu atraukti Vakarų valstybių dėmesį nuo komunistų pasirošimų Azijoje. Štabų viršininkų nuomone, didžiausias pavojus gresiąs Indokinijai, ir rimta karinė krizė arba nelaukti įvykiai galį greičiau prasidėti Azijoje, negu Europoje. Ir „New York Times“ antradienio numeryje kalba apie amerikiečių politikos Tolimuosiuose Rytuose persiorientavimą bei suintensyvėjimą. Šios politikos tikslas dabar esą pasirošti ilgalaikei gynybos strategijai ir Tolimųjų Rytų valstybes, dar nespėjusias atsidurti komunistų valdžioje, glaudžiau suburti.

Si karių štabų viršininkų inspekcinė kelionė trečioji. Praeitą vasarą jie lankėsi Vokietijoje ir Austrijoje, rudenį — Aliaskoje.

Konferencija Bangkoke

Tolimuosiuose Rytuose akredituoti amerikiečių diplomatai pirmadienį susirinko konferencijon. Ši konferencija laikoma reikšmingiausia visoje JAV Tolimųjų Rytų politikos istorijoje. Ryšium su šia konferencija prisimintinas Australijos užs. reik. ministerio pareiškimas commonwealth konferencijoje. Jis tada pareiškė, kad politinių įvykių centras šiandien esanti Azija. Svarbiausias pasitarimų klausimas: kaip sustabdyti tolimesnį komunizmo politimą. Konferencijai pirmininkauja igaliojtinis Phillipas Jessupas, kuriam Washingtonas yra pavedęs nustatyti JAV užsienio politikos gaires Azijoje. — Konferencija vyksta JAV pasiuntinybės rū-

muose, kurie yra tik 200 m atstume nuo sovietų pasiuntinybės.

Ziniomis iš Washingtono, JAV užs. reik. ministerija paprašė Prancūzijos vyriausybės pateikti sąrašą ginklų ir karinės medžiagos, reikalingos Bao Dai vyriausybei Vietname padėti. Tačiau užs. reik. ministerija drauge įsakmiai pabrėžė, kad tuo reikalavimu dar neįsipareigojama ginklų tiekti. Tačiau jei ginklai bus duodami, tai jie greičiausiai eis pagal Atlanto pakto valstybių ginklų tiekimo pagalbos programą.

Hočiminhas pas Staliną

Prancūzų spaudos žiniomis, Indokinijos sukilėlių vyriausybės galva Hočiminhas artimiausiu laiku vyksiąs į Maskvą pasitarti su Stalinu ir kitais vadovaujantiais sovietų politikais.

Vietnamo sukilėlių veikla paskutinėmis dienomis smarkiai pagyvėjo. Saigone, didžiausiame kinijos mieste, kuriame yra ir prancūzų aukštojo komisaro būstinė, sukilėlių sąjūdis įvykdė eilę atentatų. Dauge-ly miesto vietų buvo mėtomos rankinės granatos ir sprogdinamos minos. Per sukilėlių radiją buvo paskelbta visuotinė mobilizacija. Tai laikoma pasirošimu generalinei ofensyvai prieš prancūzų kariuomenę Indokinijoje.

Gerai sargybiniai

Viena (UP). Du amerikiečių kareiviai prisipažino dalyvavę sovietų vadovaujamoje juodosios prekybos ir žmonių grobio organizacijoje ir jai už 7.000 šilingų pristatę vieną paleistą buv. karo belaisvį.

Tie kariai, vienas viršila ir jaun. puskarininkis, yra pirmieji amerikiečiai, kurie prisipažino tarnavę sovietams. Toji organizacija, kurioje jie dalyvavo, buvo amerikiečių saugumo organų susekta jau prieš mėnesį. Dabar jie prisipažino, Rumunijoje gimęs vokiečių Oswaldą Ederį, kuris iki 1949 m. buvo sovietų nelaisvėje, lapkričio mėn. suėmė jo bute Vienos britų sektoriuje ir jį „pardavė“ už „grynus pinigus“ rusų partuliuvi ir amerikiečių Tullino aerodromą vedančioje gat vėje. Abu prieklausė Vienoj esančiam karinės policijos batalionui, kas jiems padėjo suvaidinti „suėmimą“.

Min. Lozoraitis Šveicarijoje

Lietuvos diplomatijos šefas užsienyje, ministeris St. Lozoraitis, grįždamas iš Londono, kur buvo sustojęs pakelyje iš Amerikos Jungtinių Valstybių, lėktuvu atskrido į Šveicariją. Ministeris kartu su p. Lozoraitine, atvažiavusia iš Italijos, lankėsi pas Dr. A. Gerutį Berne einantį po ministerio Dr. J. Šaulio mirties Lietuvos atstovo pareigas Šveicarijoje. Iš Šveicarijos pp. Lozoraitis sugrįžo į Romą.

1918. 2. 16

1950. 2. 16

Tas nevertas laisvės, kas negina jos!

Ar Rusijoje veikia pogrindis?

Prancūzijos ir Italijos uostuose darbininkai atsiskė pakrauti i laivus karo medžiaga, skirtingai Indonijai ir galbūt tautinei Kinijos vyriausybei Formozoje. Tuos darbininkus pakeitė kariuomenė. Tai ryškiai parodo, kad Maskva „kapitalistiniuose“ kraštuose turi taktininkų, kurie kariniam konfliktui su sovietais bent pasyviu pasipriešinimu galėtų nepadėti pakenkti sklandžiai mobilizacijai. Kad Kremlius tikisi karo atveju sabotažo, davė suprasti ir Malenkovas, kalbėdamas 32. revoliucijos metinių proga. Jis sakė, kad „taiką mylinti“ Tarybų Sąjunga jaučiasi saugiai ne tik dėl savo karinės jėgos, bet ir savo šalininkų visame pasaulyje budrumo, kurie lemiamu momentu sukludys „karo kurstytojus“. Taip pat ir Suslovas, kalbėdamas kominformo konferencijoje, pabrėžė, kad „imperialistinė stovykla“ negalės įvykdyti savo niekšingų planų kaip tik dėl draugingo darbininkų masių nusiteikimo sovietams.

Tačiau sovietai, kurie, atrodo, taip pasitikė jų režimo nepatyrusiomis proletarų masėmis, patys savo gyventojais daug mažiau pasitikė. Galima teigti, kad jie jaučia vis didėjantį savo pačių gyventojų nepasitenkinimą. Tos baimės požymis yra gražinimas mirties bausmės už „tėvynės išdavimą, špionažą ir sabotažą“. Tiesa, ta priemone visų pirma norima paskatinti ūkinį sektorį, tačiau kartu pripažįstama, kad nevisai patikima ir valstybės aparatu. Ar Stalinas ir Malenkovas taip ilgai delstų su partijos kongreso sušaukimu, jei neturėtų įrodymų, kad kaip tik partijos nariai kartais nevengia kritikos žodžio? Po to „valymo“, kurį Malenkovas pradėdavo po Ždanovo mirties — jo auka buvo ir įtakingas Maskvos partijos sekretorius Popovas — partijos ir valstybės aparatas turi būti telkiamas iš komjaunimo, tačiau ir jo eilėse dažnai pastebima opozicinė dvasia. Nedrįstame teigti, kad jaunimo tarpe vyrantų tokios pažiūros, kurios karo atveju sudarytų gresmę režimui, tačiau partijos hierarchija jaunuomene negali akiai pasitikėti.

Prieš kurį laiką generolas Bedellis Smithas, buv. JAV ambasadorius Maskvoje, kalbėdamas Amerikos Legiono kongrese, teigė, kad Tarybų Sąjungoje jaučiamas ne tik opozicinės nuotaikos, bet yra ir tikras pogrindžio judėjimas, kuris sovietų įstaigom sudaro nemaža rūpesčių. Jis paminėjo, kad toks pasipriešinimo judėjimas yra Lietuvoje, Latvijoje ir Ukrainoje, pridurdamas, jog Ukrainos pasipriešinimas yra smarkiai apslėptas. Apie ukrainiečių partizanų organizaciją UPA, kuri veikia Vakarų Ukrainos miškuose ir kurią remia ūkininkai, jau ir anksčiau buvo girdėta. Žemės ūkio kolektyvinimas galėjo paskatinti ir lietuvių bei latvių ūkininkus susiburti ir priešintis sovietų administracijai, tačiau pačioje Rusijoje apie pasipriešinimo judėjimą beveik nieko negirdėti. B. Smitho pastaba, kad prieškomunistinė pogrindžio organizacija sudaro galimybes važinėti po visą sovietų įtakos sferą, skamba labai drąsiai. Iki šiol apie tokį opozicijos centrą pačioje Rusijoje nieko nebuvo girdėti. Iš viso Bedellio Smitho pareiškimus reikia labai atsargiai vertinti. Juk turbūt, jo informacijoms remdamasis, Trumanas pareiškė, kad Stalinas esąs politbiuro belaisvis, kas, žinoma, neatitinka tiesų.

Išsipūtymas nevisados išeina į naudą

Galima sakyti, kad amerikiečiai šandien yra Kiniją praradę, tačiau tai toli gražu dar nereiškia, jog ji yra rusų gynnas pelnas. Priešingai. Visi pranešimai iš Tolumųjų Rytų byloja, kad faktas, jog Stalinas Maocetungo rado tokį sąjungininką, kuris valdo dvigubai daugiau žmonių negu jis pats, Kremliui teikia ne tik naudas, bet ir žalos — konstatuoja zuerichiskė Weltwoche. Tiesa, dar per anksti kalbėti apie didelių nuomonių skirtumus tarp tų dviejų vadų, tačiau tikra, kad ir čia pasireišk tas pats dėsniumas, kuris kasdieniniame gyvenime neleidžia medžiams augti iki pat dangaus.

Kaip ir visi perdideli kūriniai, taip ir perdidelis valstybės turi savo negalavimų. Jau Karolio V ir Pilypo II imperija kentėjo dėlto, kad joje saulė niekada nenusileisdavo“. „Už tat ji ir neužtekėdavo“, — kalbėjo tų laikų skeptikai, gyvenę toje valstybėje, kuri valdė Ispaniją, Pietų Ameriką ir Italiją. Tai buvo milžinas, nenormalus sutvėrimas, apie kurį jau Šventasis Raštas sakė, kad jo kojos yra molinės. Perdidelių valstybių ne tik jėga, bet ir klaidos yra milžiniško masto. Pora klaidingų apskaičiavimų, pora blogų sprendimų — ir jau milžinas sugniūžta.

Nė viena valstybė taip greit nesubyrėjo, kaip Hitlerio ir Džingishano. „Führeris“ neatsargiai įvertino Rusiją ir to pakako, kad Reichas gautų galą.

Žinoma, šiandien dar būtų peranksti bolševikų imperijoje, kuri tešiasi nuo asigalio iki Geltonosios jūros, nuo Kamčatkos iki Vyslos, įžiūrėti puvimo žymes, nors Titas, dar gyvenant Stalinui, pasidarė savarankiškas. Ir kaip tik tas Titas nepasitenkina būti

šą. Taip pat ir jo paskelbti straipsniai toli gražu neleidžia spėti, kad jis tikrai buvo gerai informuotas. Nors ir nėra abejonės, kad Tarybų Sąjungoje, ypač intelektualiniame atžalyne, yra nepasitenkinimo, tačiau apie kokį nors lemiamą pogrindžio judėjimą kalbėti dar netenka.

Žinoma, būtų labai svarbu nustatyti, kokią įtaką turi Rusijos emigracija. Jos veiktumas galėtų galbūt daugiau suneraminti sovietų įstaigas negu B. Smitho minimi partizanai. 19-to šimtmečio pirmosios pusės rusų emigracija turėjo labai didelę įtaką ir pačią Rusiją, tačiau 1917 m. rusų emigrantai jau nesugebėjo palaikyti ryšio su nepatenkintom masėm. Daugiau vilties tačiau suteikia dešimties tūkstančių Vakarų Vokietijoje susibūrusių rusų emigrantų, kurie nekentia sovietinės sistemos ir gerai pažįsta bolševikų policijos triukus bei metodus. Jie tikrai nepraleis nė vienos progos nuvykti į Rusiją ir užmegzti kontaktą su plačiom masėm. Ir todėl, nors dabar dar ir negalima vartoti tokių terminų, kaip „pogrindis“ ar „pasipriešinimas“, tačiau atsargiai stebėtai konstatuoja, kad Rusijoje gimsta pasipriešinimo judėjimo dvasia, kuri yra stiprinama iš įvairių slaptųjų šaltinių. Karo ar taikos nulemime ji turės nemažos įtakos Kremliaus sprendimams.

BASLER NACHRICHTEN.

Kas yra dr. Fuchsas?

„Ar jūs žinot, ką tai reiškia Harwelliui?“ — paklausė dr. Klausas Emilis Julius Fuchsas, kuris Anglijoje save vadina dr. Karl Fuchs, savo kolegos Mr. Perrino po to, kai buvo suimtas. Mr. Perrinas žino, kad Fuchsas suėmimas turės nemalonių pasekmių Anglijos atomo tyrinėjimo centrui Harwellyje. Juk Fuchsas buvo vienas žymiausių to instituto tyrinėtojų.

Gal todėl ir anglų kriminalinė policija suminti nepasiuntė eilinių valdininkų. Fuchsą suėmė pats komandoras Leonardas Burtas, Scotland Yardo (anglų kriminalinės policijos) nepaprastų bylų skyriaus viršininkas, anksčiau vadovavęs M. I. 5 skyriui anglų kontražvalgyboje.

Fuchsas yra kaltinamas, kaip mūsų skaitytojai jau žino iš pereinamo LIETUVIO numerio, tarnybos paslapčių išdavimu. Kaltinamas susideda iš dvejų punktų. 1945 m. vasario mėn. t. y. 6 mėn. prieš pirmosios atominės bombos susprogdinimą, jis JAV-bėse nežinomam asmeniui perdavė informaciją apie atominę bombą. Tą patį jis pakartojo 1947 m., atrodo, Anglijoje.

Situ dvi gubos išdavimo atsitikimu JAV daugiau susirūpino, negu Anglija. Prezidentas Trumanas apie tai žinojo dar prieš Fuchso suėmimą. Kaltę įrodančius duomenis pateikė Edgar Hooverio slaptoji policija (F. B. I.)

Po Fuchso suėmimo prezidentas Trumanas sušaukė vyriausybės posėdį. Apie tai diskutuojama ir kongrese. Viltis, kad JAV Anglijai ir Kanadai praskleis savo atominės paslaptis, nuėjo niekais.

Fuchsas Anglijoje atsirado 1943 m. Jis yra Kieolio universiteto teologijos profesorius sūnus. Dėl rasinių priešasčių jis neturėjo bijotis persekiojimo iš nacių pusės, bet jis ne-

Bruselis. (UP) Belgijos seimas po tris savaites trukusių debatų 177 balsais prieš 92 nutarė praversti „informacinę plebiscitą“ karaliaus Leopoldo III grįžimo klausimu. Senatas tai padaryti nutarė jau anksčiau. Plebiscitas įvyks kovo 11 d.

Belgijos karaliaus Leopoldo III grįžimas iš Sveicarijos į sostą yra vienas sunkiausių Belgijos pokarinės vidaus politikos klausimų. Neseniai jis net buvo iššaukęs tokią aštrią kabinetą krizę, kad Belgija ištisas 50 dienų buvo be jokios vyriausybės. Ligi šiol buvo manoma, jog svarbiausioji sunkumų priežastis buvo ta, kad karalius tariamai bendradarbiavęs su okupantais ir vedęs vokiečių palankaus ministerio dukterį. Belgų socialdemokratų spauda visą laiką bandė įvairiais būdais diskredituoti karaliaus elgseną vokiečių okupacijos metais, nors, tiesa, katalikų ir liberalų spauda, bent pastutiniuoju metu, ieškojo pateisinančių argumentų.

Bet dabar paaiškėjo sensacingų smulkmenų, kurios belgų karaliaus problemos išsprendimo sunkumus nušviečia nauja šviesa. Jei tikėti naujausiomis belgų informacijomis, Belgijos vidaus politinius sunkumus yra iššaukęs didžiųjų valstybių kombinacijos. Anksčiau didžiųjų valstybių akcijas nulemdavo nafta, bet atominiam amžiuje jų politika užgriebė ir urano išteklius. Kartais

galėjo išvengti įtarimo dėl politinių priešasčių, nes visa šeima buvo garsi savo smarkiai kairiomis tendencijomis. Jie buvo vadina mi „die roten Füchse“. Tėvas, religinis socialistas, buvo kurį laiką suimtas, bet vėliau paleistas ir išvažiavo į Sveicariją. Dabar 78 m. amžiaus teologijos profesorius gyvena Leipzige iš kuklios pensijos. 1939 m. į Sveicariją pabėgo ir Fuchso brolis Gerhardas. Jis ir dabar ten gyvena. Sveikatos sumetimais. Sužinojęs apie brolio suėmimą, jis nenorėjo tikėti: „Visi kaltinimai yra iš pirmo išlaužti“ — pareiškė jis. Leipzige gyvenęs tėvas pasakė, kad jei kaltinimai yra tikri, tai jo sūnus Klausas tai padarė tik politiniais sumetimais, bet jokių būdu ne už pinigus.

Klausas naciams išgalėjus išvykti į Angliją, nes žinojo, kad ten yra ir jo mokytojas Göttingeno profesorius fizikas Maxas Bornas. Zydas Bornas buvo pirmasis vokiečių emigrantas, įsitaisęs Cambridge. Klausas nuvažiavo pas jį. Visa eilė specialių darbų buvo paskelbta abiejų vardų. Toliau Fuchsas veikė nepriklausomai. Jis gavo Carnegie fondo stipendiją. Jo vardas „žikų tarpe jau buvo žinomas.

Tačiau išpilietinti jam iš karto nevyko. Karui prasidėjus viltis vokiečių emigrantams gauti Anglijos pilietybę visiškai sumažėjo. Bet Fuchsas gavo ir, būtent, 1942 m. birželio 30 d. Mat, tais laikais atominiai tyrinėtojai buvo vertinami daugiau už auksą.

1940 m. kovo m. jis įteikė savo darbą apie branduolio teoriją. Nuo to laiko jis buvo įkinkytas į valdinius tyrinėjimus. Čia jis turėjo, irgi vokiečių kilmės fiziko Peierlo vadovybėje, padaryti kai kuriuos atominės bombos apskaičiavimus.

Anglų pavedamas jis nuo 1943 m. iki 1946

net atrodė, kad susidomėjimas uranu šiandieną yra didesnis, negu anksčiau nafta.

Didžiausi urano išteklių žemėje, ligšiolinių tyrimų duomenimis, yra Belgų Kongo. Toliau eina Kanada, JAV ir SSSR. Kongo provincijoje Katangoje esančių išteklių eksploatavimas buvo pačia pirmąja pokarinės Belgijos vyriausybės slapta sutartimi perleistas Anglijai ir Amerikai. Pagal šią sutartį įsteigta akcinė bendrovė „Schinbolobwe“, kurios akcijų 49% yra anglų rankose, Belgijai kasmet moka 20 ml. dolerių. Kitaip sakant, už ligi šiol eksploatuotas 100.000 to urano rūdos buvo mokama po 44 dol. kilogramui. Normaliai parduodama tą rūdą, Belgijos vyriausybė būtų gavusi 220 kartų daugiau.

Pirmasis ir didysis šios pirmojo Spaako kabineto sutarties priešas yra karalius Leopoldas. Salia kovos prieš šį susitarimą, karalius Anglijai dar prikiša, kad ji 1940 metais atsisakiusi garantuoti šios Afrikos kolonijos priklausomybę Belgijai. Maža to, Anglijos vyriausybė tuometinių derybų su Hitlerio diplomatais metu Belgų Kongą pasiūlius naciams, kad patenkintų jų kolonijinius reikalavimus. Kai karalius Anglijai ir Prancūzijai painformavo apie jam paaiškėjusius karo planus, ir paprašė garantijų Belgijos sienų apsaugai, Prancūzija nedvejodama sutiko, o anglai laikėsi labai santūriai, kad — kaip karalius Leopoldas teigia — ir to-

dirbo Amerikoje. Jis buvo atominiam mieste Oakridge ir Los Alamos laboratorijose, kur buvo pagaminta pirmoji atominė bomba. Amerikiečiai nesiteiravo jo patikimumu. Už jį garantavo karališka Anglijos vyriausybė.

Grįžęs į Angliją, jis ją atstovavo slaptose konferencijose. Fuchsas buvo ir toje konferencijoje, kurioje amerikiečių, anglų ir kanadiečių specialistai kalbėjosi apie atominį įmonijų apsaugą nuo sabotažo.

1949 m. liepos mėn. Fuchsas buvo paskirtas teoretinės fizikos skyriaus Harwellyje vedėju. Tokiu būdu jis tapo svarbiausiu britų atominio specialistu po Sir John Cockcrofto. Jis gavo 1.700 sv. sterl. metinės algos (apie 20.000 DM).

Fuchsas daug žino. Edgaras Hooveris esąs pasakęs, kad jis buvęs vienu iš tų 20 mokslininkų, kuriems buvo prieinamos visos atominės paslaptys. Jis taip pat teigęs, kad Fuchso išdavimas leides sovietams visus metus anksčiau pasigaminti atominę bombą.

Gen. It. Leslie Groves, kuris laike karo vadovavo atominiam darbams, kongresui davė suprasti, kad Fuchsas daug ką žino apie vandenilio bombą. Dėl to, kad 1945 m. apie ją Amerikoje buvo daug kalbama.

Amerikiečiai norėtų, kad anglai Fuchšą jiems išduotų, čia jis galėtų būti nubaustas mirties bausme, tačiau 1931 m. anglų-amerikiečių susikaltelių išdavimo sutartis atominį reikalų dar nenumatė, todėl vargu ar anglai jį išduos.

Dėlto Fuchso byla spres greičiausiai Londone Old Bailey teismas. Gal būt net slapta. Anksčiausia bausmė 7 metai kalėjimo. Už du išdavimus Fuchsas gali gauti 14 metų kalėjimo.

Per pirmą teisėjo Sir Laurence Dunne tardymą, Fuchsas nieko nesakė. Tas pats Dunne savo laikų įsakė paleisti pagarsėjusi G. Eislerį, pabėgęs iš Amerikos. Washingtono prašymą Eislerį išduoti jis atmetė.

Fuchsas yra lieknas, aukštas vyras. Jo draugai apie jį pasakoja: „Jis kalba gerai angliskai, nors ir su užsieniečio akcentu. Jis daro santūrus žmogaus išpuodį ir labai mėgsta gyvulius“. Ypatingai malonus jis kompanijoje.

Tokiu būdu ketverių metų bėgyje jau sumintas antras anglų atominis mokslininkas. Pirmasis buvo dr. Allanus Nunas May. Jis prispažino išdavęs vienam nepažįstamam Kanadoje kai kurias paslaptis. Už tai jis gavo 10 metų kalėjimo.

„Kominformacijos“

DUONOS PROBLEMA

Sovietų satyros žurnalas „Krokodil“ sausio 10 d. numerįje prasiaria apie klaidią realybę Sovietų Sąjungoje:

„Menas duoną iškepti nereikalauja nei specialios technikos, nei ypatingų sugebėjimų. Duoną kepti žmonės mokoje jau priešistoriniiais laikais. Tada kepa jai tesirūpino, kad jų darbo vaisiai tikrai būtų valgomi ir maistingi. Tačiau mūsų (suprask: sovietinės santvarkos) laikais kepyklos pasistengė šio reikšmingo maisto produkto gamybą taip sukomplikuoti, kad ji vietoj maisto gali būti naudojama kitiems namų ūkio reikalams.

Apie vieno tokio duonos fabriko produkciją vartotojai, nė kiek nesijaudindami, sako: „Duona? Taip, tai puikus kitas langams. Tie gudragalviai išsigalvojo gaminti keptus kljus!“

Kitos kepyklos gaminiai nepaprastai džiugina sportininkus: „Sprešk tamsta pats: koks svoris! Duonos riekių yra puikus gimnastikos

liau galėtų savo derybose su Vokietija mainikauti Belgų Kongu.

Minėti tikslūs karo planai, apie kuriuos Leopoldas painformavo Prancūzijai ir Anglijai, belgams ir rankas pateko gana originaliu būdu. 1940 m. sausio mėnesį iš Berlyno į Kölną stovintį armijos štabą buvo pasiųstas vienas karininkas. Jo portfelyje buvo operatyviniai generalinio štabo nurodymai, iš kurių aiškėjo ne tik bendras ofenzyvos prieš Prancūziją planas, bet ir visos per Belgiją ir Olandiją numatyto žygio detalės. Keliaudamas per Mūnsterį, karininkas netikėtai susitiko seną savo draugą iš I. D. karo laikų. Susitikimo aplaistymas nusitęsė iki vidurnakčio, ir karininkas pražyposjo traukinį į Kölną. Atrastasis draugas buvo lakūnas. Jis pasižadėjo savo draugą anksti rytą savo mašina pristatyti į Kölną. Rytą belaukiant buvo linksminamasi toliau. Abiejų draugų nuotaika rytą buvo tokia gera, kad, kai jie dėl tariamai prakiurusio benzino tanko buvo priversti nusileisti prieš Kölną, — paaiškėjo, jog jie atsidūrė jau net Belgijos teritorijoje. Bandymas sudeginti dokumentus, kad jie nepatektų į atskubančių belgų kariuomenės rankas, nepasisekė, ir jau kitą rytą Belgijos premjeras Spaakas vokiečių pasiuntinį galėjo painformuoti apie į jo rankas patekusius vokiečių kompromituojančius dokumentus. Vokiečių generalinis štabas bandė operacinius planus kiek pakelsti, tačiau aplamai nelabai buvo siejama, nes iš informuotų sluoksnių ateinančios žinios skelbė, jog belgai šį įvykį laikė rafinuotu Hitlerio manevru, siekiančiu specialiai įduotomis klaidingomis informacijomis apgauti belgus. Tačiau karalius Leopoldas vis dėlto visas jam paaiškėjusias detales perdavė Anglijai ir Prancūzijai, drauge pareiklaudamas minėtų garantijų.

Po karo karalius viename rašte anglų štabui neatsargiai prasiarė, kad jis Spaako susitarimų, liečiančių kolonijų klausimus, nepripažįsias. Belgų visuomenė tos sutarties nežinojo.

Socialistinė Spaako vyriausybė, kuri sutartį su Anglija ir Amerika norėtų pratęsti, žinodama, kad po visuomenės reikalaujamo karaliaus grįžimo tai būtų neįmanoma, atsisatydino. Dabartinė Eyskino vyriausybė karaliaus grįžimo klausimą išjudino. Belgų informacijos skelbia, kad profesinių sąjungų ir ypač socialdemokratų grasinimai karaliaus grįžimą net jėga sukludyti, esą kurstomi iš užsienių, kurie tesiekia karaliaus grįžimą tol vilkinti, kol sutartis bus teisiškai atnaujinta.

Vizos į Kolumbiją

Kun. Nikodemus Saldukas (CARRERA 6A, No 14—82, BOGOTA, COLOMBIA) sausio 19 d. raštu pranešė, kad Kolumbijos konsulatose yra vizos:

a) Kolumbijos konsulate Londone: (Viza 381/13, 18. 1. 1950)

Jokūbui Liškaukui ir žmonai, gyv. 38 Gosset str. Bethnal Green, E. 2 London, England;

b) Kolumbijos konsulate Berne, Sveicarijoje: (Viza 365/1, 18. 1. 1950)

1. Izidorui Vosyliui su šeima, Bremen-Vegesack, Lager Grohn, Bl. A-318;

2. Kęstučiui Bulvičiui, Freiburg, Br. Maximil. Str. 9;

3. Albinui Sidaravičiui, su šeima, (20b) Kreiensen (H), Ringstr. 23;

4. Simui Zalenkevičiui, Stuttgart;

5. J. Bavalgai, Munich-Passing, Am Stadtpark 20;

6. Simui Usoriui, DP-Camp Wildflecken, Kr. Bruckenau.

Minėti asmenys turi kreiptis į artimiausias IRO areas arba subareas reikiamais dokumentais į Kolumbiją sudaryti. Atitinkamos IRO arelose ar subarelose yra jau žinoma apie vizas, jų numerius ir datas.

svarsčių pakaitalas. Tik gaila, kad nuo jos sudrėksta visas kambarys.“

Trečia kepykla visomis jėgomis skatina gėlių auginimą. Jos gaminta duona susideda iš juodžio, vandens ir smėlio mišinio, labai tinkamo augalams. Toliau laikraštis nurodo kepyklų adresus ir vadovaujančių asmenų pavardes.

SS DIRBA SOVIETAMS

Berlynas (Reuters). Rytų Vokietijos špionazo tarnyboje, kuri savo agentus siunčia į Vakarų Vokietiją, dalyvauja ir buv. SS karininkai. Prieš 10 dienų įvykusioje konferencijoje, kuriai pirmininkavo MVD generolas Merkulovas, dalyvavo daug aukštų SS karininkų. Jų tarpe ir SS generolas Walteris Mülleris. Buvo kalbama apie „Aktion West“ ir tariamais kokių patikimus SED pareigūnus galima būtų pasiųsti kaip propagandistus į Vakarų Vokietiją. Agentai apmokomi specialiose kursuose Dessau-Kochstedto policijos mokykloje.

Lietuviškoji spauda Europoje

RASO LIETUVIŲ BIBLIOGRAFINIO ARCHYVO ŠVEICARIJOJE VEDĖJAS

Dar palyginti taip neseniai gyvenome laikotarpį, kuriam iki tam tikro laipsnio tinka „tremities romantikos“ gadynės pavadinimas. Tai buvo laikai tuojau po karo. Nors daug buvo prisikentėta, bet kai nurimo karo siaubas, žmonės vėl atgijo entuziazmas kurti draugijas, rinkti komitetus, tvirti chorus, steigti laikraščius ir t. t. Kur tik susimesdavo būrelis lietuvių, tuoj, žiūrėk, ima leisti laikraštį.

Kai šiandien vartai lietuviškų leidinių, išėjusių 1945—1948 metų tarpnyje, kompleksus, darosi ir miela, ir graudu. Kiek gražių užsimojimų, kiek nesavanaudiško triušo, kiek neaptvarytos kūrybinės galios, kiek jaudinančio tikėjimo! Sekdami Daukanta, norėtume sužinoti: Kas aprašys kalbėtojų ir žemaičių — spaudą iš tremities romantikos gadynės? O šiandien? „Kas jūsų grožei sceninei tiki“...

Laikraščiai dygo kaip grybai po lietaus. ne tiktai Vakarų Vokietijoje, kur susispietė gausiausia lietuvių tremitinių bendruomenė. Jų leista visur, nuo polarinės Norvegijos iki subtropinės Italijos. Pagal lietuviškojo individualizmo tradicijas, kai kada net būdavo bergždžiai aikvojamos jėgos. Viename ir tame pat mieste buvo leidžiama po du, kartais net po tris leidinius, nors, šaliau pagalvojus, nebuvo patvaresnio pagrindo išsilaikyti net vienam laikraščiui. Bet pats gyvenimas ėmėsi „tvarkdario“ vaidmens, kartais net per daug negailestingai sužlugdydamas gražius polėkius.

Bet, antra vertus, buvo savaime suprantama, kad, susitvarkius susisiekimui, Vokietijai

leidiamaieji laikraščiai nustelbė periferijose ėjusius leidinius. Tas lygiavimosi i vyriausius spaudos organus vyksmas buvo iš dalies ir sveikintinas. Atsirado keliolika reprezentatyvinių leidinių, kuriuose vispasiškai atsispindėjo visas tremities gyvenimas su jo menkais džiaugsmais ir neapriamais vargais. Tos koncentracijos pasėkoje iš lietuviškosios spaudos grios Europoje krito vienas medis po kito. Italijoje, Šveicarijoje, Danijoje nebeliko nė vieno lietuviško leidinio. Austrijoje beileidžiama grynai vietiniams reikalams skiriamas biuletenis (Austrijos Lietuvių Tarybos Informacijos). Tokio pat pobūdžio leidinio pirmas numeris neseniai pasirodė Prancūzijoje (Lietuvių Šalpos Draugijos Prancūzijoje Biuletenis). Švedijoje kas 3—4 mėnesiai išleidžiami „Pragiedruliai“. Juos leidžia Lietuvių Draugija Švedijoje, bet sunkiausia nemiegotų naktų darbo našta tenka nešti jų redaktoriumi J. Lingui. Ar „Pragiedruliai“ žada toliau eiti, žinių neturime. Pačiame Europos žemyne, be Vokietijos, vienoje Belgijoje tebesiparodo simpatingas dvasiavainis laikraštis „Gimtoji Šalis“, kurią pasigėrėtina išverme leidžia „Sejos“ draugija Lilleurle-Liège. Šis leidinys stengiasi ne tiktai pavaizduoti dygliuotą Belgijos lietuvių gyvenimą, bet kartu tarnauti visuotinei skaitytų informacijai bei teikti grožinės literatūros kūrybos trupinų.

Kiek ilgiau turime stabtelėti ties Didžioji Britanijos lietuvių spauda. Mirus Škotijos lietuvių veteranui B. Bancevićui, nebe gauname „Išėivių Draugo“, bet manome, kad šis Škotijos lietuvių laikraštis dar tebeina. Jis vadinasi Didž. Britanijos Lietuvių R. K. Darbininkų Sąjungos organu. Platesnis lietuviškasis gyvenimas jame kažkodėl neatyspindėdavo (matomai dėl apdairesnio redaktoriaus nebuvimo), todėl nenustabu, kad naujosios mūsų dieny, emigracijos kartos jis negebėjo patenkinti. Londone prieš 2 metus pradėta leisti „Britanijos Lietuvių“, kurį kartą per savaitę leidžia Didž. Britanijos Lietuvių Sąjunga. Savaitraščio redagavimą prieš kelis mėnesius perėmė prityręs laikraštininkas Kazys Obolėnas. Iš kuklios pradžios leidinys pavirto vertu dėmesio savaitraščiu, kuris didesniu ar mažesniu pasisekimu (kiek sutelpa šešiuose puslapiuose) apima visą lietuviškąjį gyvenimą britų salose, kartu pateikdamas bendrų informacijų bei beletristikos. Didžiojoje Britanijoje yra pasirodę dar du humoro leidiniai: „Apuokas“ (Coventry) ir „Skersvėjis“ (Manchester).

Tai, mūsų žiniomis, ir visi lietuviškieji periodiniai leidiniai, išeinantieji mūsų žemyne už Vokietijos ribų. Kaip matome, pasiliko vos trys informaciniai leidiniai. Vienas jų leidžiamas Belgijoje, kiti du Didžiojoje Britanijoje. Visi jie tarnauja beveik išimtinai tiktai tuose kraštuose prisiglaudusių tautiečių reikalams.

Jeigu jau ir Lietuvos laisvės laikais laikraščių leidimas tiktai išimtinai atsistikimais buvo pelningas verslas, tai šiandien, tremities sąlygose, iš to darbo tikrai turės sukausti. Nė vienas Europoje einančių lietuviškųjų laikraščių leidėjų nėra šių ciliųjų autoriaus įgaliojęs kalbėti jų vardu dėl mūsų spaudos finansinės būklės. Tačiau ne tiktai daugiau ar mažiau spaudos reikaluose nusimanančiam, bet ir kiekvienam skaitytojui nėra paslaptis, kad Europoje leidžiamų laikraščių finansiniai reikalai nėra pavydėtini. Pagaliau, nė patys laikraščiai neslepia savo sunkumų

ir tai vienokia, tai kitokia proga primena skaitytojams, jog jų rytojus toli gražu nėra užtikrintas. Tektų bent palinkėti, kad jie pajėgtų ko ilgiausiai tarnauti pasistatytiems tikslams!

Platesnės reikšmės, pasakytume, reprezentatyvino pobūdžio laikraštis Europoje beliko vienui vienas „Lietuvis“. Jis yra ta jungtis, kuri sieja krūvon po visą mūsų žemyną išblaškytus tautiečius. Be jo būtime dar labiau vieni nuo kitų nutole, nekaip jau esame nūdien. Jo tolesnis likimas rūpi kiekvienam pasiliekančiam arba bent ilgėliau Europoje ketinančiam pasilikti lietuviui.

Dar kartą primygtinai kartoju, kad joks leidėjas nėra mūsų prašęs kelti viešumon j leidžiamo laikraščio likimo. Bet toks laikraštis kaip „Lietuvis“ priklauso mums visiems. Ar galime tikėtis, kad jo rytojų patikrintų savo parama kuri lietuviškoji organizacija, apie tai sunku iš šalies spręsti. Kaip ir daugelis kitų tautiečių esame tos nuomonės, kad visuomeninių išteklų dalis turėtų būti skiriama ne kam kitam, kaip vienintelio europinio spaudos organo gyvybei lauduoti. Jeigu šiandien apie „veiksnių“ nudirbtus darbus pernešyti retai iš spaudos tesužinome, tai gali ateiti laikas, kada apie Europoje vykstančią veiklą patirsime iš kito žemyno lietuviškosios spaudos.

Nors tautiečių skaičius Europoje tirpte tirpsta, tačiau keliolika tūkstančių lietuvių čia dar pasiliks. Tokio skaitytojų skaičiaus, atrodo, užtektų, kad įstengtu išsilaikyti vienas savaitraštis. Tačiau reikia pasiekti, kad tas savaitraštis tikrai lankytų kiekvieną lietuvių. Šiuo atžvilgiu turėtų ateiti talkon lietuviškosios organizacijos, veikiančios atskiruose Europos kraštuose. Jos turėtų įsipareigoti ir laikyti savo garbės uždavinium, kad narių tarpe neliktų nė vieno lietuvi, kuris nebūtų užsiprenumeravęs savo kontinentinio laikraščio. Tai būtų patrauklus lietuviškojo solidarumo ir lietuviškosios sąmonės įrodymas.

Ar yra ir kitų priemonių savajam laikraščiui išlaikyti? Tegū kiekvienas tai reikalauja pasvarsto. Kaip ten bebūtų, bet Europoje gyvenantys lietuvių turėtų likti be savos spaudos.

A. Gerutis.
Berne, Šveicarija.

Čiurlioniečiai jau pasirodys

Jau galutinai paaiškėjo ir pradėdama viešai skelbti, kad pirmasis viešas Čiurlioniečių koncertas Amerikoje įvyks Cleveland, Severance Hall koncertinėje salėje, kovo mėn. 26 d.

Čiurlioniečiai jau turi visą eilę susitarimų ir dėl kitų koncertų:

Balandžio 29-30 d. d. trys koncertai Pittsburghe. Rengia Pittsburgho ALT skyrius.

Balandžio 16 d. — Chicagoje, Operos salėje, Rengia MARGUTIS.

Birželio 6 d. — Toronte, Kanadoje. Rengia Lietuvių Verslininkų Sąjunga.

Yra visa eilė kvietimų ir į kitus JAV ir Kanados miestus, dėl kurių dar galutinai nesusitarta.

* Poetė K. Grigaitytė, šiuo metu gyvenanti JAV, atidavė spaudai naują savo poezijos rinkinį „Paslaptis“. Dr. Gaidamavičius parrašė, kad Europoje leidžiamų laikraščių finansiniai reikalai nėra pavydėtini. Pagaliau, nė patys laikraščiai neslepia savo sunkumų

nes, atrodo, ir tie oficialūs žmonės nieko nežino; ir, pagaliau, iš kur jie žinos, kad ir jie buvo tie patys emigrantai, stovyklos tarnautojai. Vietos australai, leidami stotin, atsigreždavo i mūsų gaują, tačiau ypatingo susidomėjimo ar kitų jausmų nurodė. Vieną praeivį ypač tirštai apgulė mūsų bendrakerleiviai, mostaguodami rankomis, garsiai šaukdami, nors beveik vis nemokėjo angliškai. Tai buvo vokiečiai, seniai įsikūrę Australijoje fermeris. Girdėdamas nors ir darytą gimtąją kalbą, jis susidomėjęs šnekėjo, tačiau jo judėdai ir tylus rezervuotumas rodė kokioje sąlygoje jo gyvenama. Jam buvo per daug triukšmingi tie žmonės.

Iš tų stumtynių kiti gelbėjosi pabėgdami, iki traukiniui išeinant, ir artimiausį barą išgerti atsiveikinanamo alaus stiklinę. Smuklės šeimininkui ir australams gėrikams terūpėjo, ką mes užsiskakysime, o kas mes esame ir kur važiuojame — jiems nebuvo įdomu. Ko paklausti, jie mieliai atsakėdavo, tačiau blogo anglų kalbos, geriau pasakius, australų žargonu akcento jie ligūstai nepakeldavo, sakytum tai lyg mėlynas akmenėlis veiktu jų kepenis ar inkstus.

Sydney'aus traukinyje mūsų keliasdešimties vyrų partiją davė atskirą vagoną, prieš tai įteikė nemokamus antros klasės bilietus. Į peroną atėjęs mus palydėti pažįstamas australas, perskaitęs mūsų darbo sąlygas, kad mes gausime 13,5 svarų i dvi savaites, apsidžiaugė, jog tai esąs geras atlyginimas (tai yra labai blogas, kaip paaiškėjo). Susėdė minkštame vagonė, ėmėm studijuoti visus tuos lapelius, spausdintus, rotatorium atskurdami, mašinėlė rašytus. Valdysku žargonu išraitytose popieriuose visko radom tik kokį konkretų darbą turėsimės dirbti, — niekur neradom. Zinojom tik, kad esame New

Laukuiose tyvojo saulėta rudens diena, vis dar nesuitaiktas su mintimi, jog kalendoriškai tai buvo gegužės pabaiga. Visur šėmas peizažas, po medžiais jokio šešėlio (eukalipoto lapai atvirte skers i saule), toks pat šėmas dangus dvelkė nesuprantama, pasaulio kontinentuose pasimetusi žmogaus nuotaka. Per vasarinius dykumų gaisrus nudėgusi eukaliptų stuobriai fantastinėmis šakomis vangoghiškai veikė nervus.

Pralėk jo mums pažįstama Wadongos miesteli, privažuojam virš Murray upės tilta, dviejų federalinių valstybių ribą, ir po to jau skubame New South Wales plentų i Albany geležinkelio stotį. Laukinės upės krautuose, Albany priemiesčiuose medžių — imigrantų (klevų, verkiandųjų gluosnių ir azuolų) lapai nugalte, vėjo sukami, kloje žemę spalvingu kilimu, įliedami i mūsų širdis jaukumo tose šėmose bevardėse erdvėse. Veliom aptvertame žardyje riogso pavirtę skėtašakės vienias eukaliptas, vadinamas tyrinotojų medžiu, kurio žievėje išpiaustė savo pavardės pirmi baltieji žmonės, perbride Murray upe, Medis dar visai gerai jaučiasi, tiktai žievėje pavardės jau užaugusios ir jų vietoje prikalta bronzinė lentelė. Albany parke palmės, arankarijos, kedrai. Nors ir keliolikos tūkstančių miestą Albany niuku nesiskiria nuo Wadongos, čionai tik daugiau namų ir automobilių, na, ir smuklių. Pagrindinė, po dvi šaltines gatves ir po to vėl dykuma, pasirengusi praryti tuos nameliukščius, jei juos bent kelicims mėnesiams paliktų žmonės.

Geležkio stotyje mes vėl tikrino pagal sąrašus, dalino instrukcijas, lapelius. Margai aprenkti, su rakinio bagažu mes stumdėmės ant laiptų, nežinodami, ko kas iš mūsų nori, nesulaukdamie jokio oficialaus atsakymo,

Kalbos grynumo reikšmė

Vis dar ginėjama dėl svetimų žodžių lietuvių kalboje. Vieni jų nori, tarsi lietuvių kalba tada pasidarytų reikšmingesnė. Kiti kaip numano, kad ji tesilieka lietuviška, apsiėdama be svetimybių. Bet svarbu turbūt vien tai, kad žmogus kalbėdamas apreiktų ko aiškesnį protavimą, giedrų sąmoningumą.

Reiktų išmanyti, kad prigimtoji kalba susieta su tautos krauju. Pagal jį kūnas turi savo ypatumus, taip ir jo kalbėjimo nariai. Kalbėdamas žmogus žodžius prigimtu būdu ištaria, ir taip ko aiškiau savo išmanymą gali apreikti.

Zmonijoje visur, kur kalbos iš seniausių laikų palaikė savo ypatumus, pasistengta kalbėti kiek galint be svetimybių. Maždaug prieš 20 metų garsus vokiečių mokslininkas Hans Driesch rašė, kad kiekvienas svetimas žodis esąs niuku išmanymo graibstymas, negalint aiškiau prasitarti. Todėl šis mastytojas ir vartoja beveik visur vokiškus žodžius, kur paprastai lotynų ir graikų žodžiai mėgstami.

Galima sakyti, kad svetimi žodžiai yra kaip koks nesupratimo šūksmas, o prigimtos kalbos žodis skamba kaip aiškus ir malonus galvojimo įrodymas. Prisiminkime ir tik kelis tuos lietuvių vartotus svetimus žodžius, pvz. atsituoti, dominuoti, egzistuoti, formuoti, formuluoti, konkrečiai, normuoti, oponuoti, pretenduoti, ir stenkimės surasti už juos lietuviškus žodžius. Tuojau numany-

sime lyg kokį aiškėjimą, kokį sušvitimą protavime.

Todėl pastangos ko tikriau pasireikšti prigimtos kalbos žodžiais yra tiesiog įrodymas atsibudimo esmėje. Zmogus taip pat žmoniškėja. Atsižūrėdami i tautos, kurios kalba kaip jū sentėviai prieš tūkstančius metų, ir i tas, kurių kalba yra visokių kalbų mišinys, pastebime didelį skirtumą. Anie yra lyg žmoniškai gyvenai, nuosirdesni, tikros užuojautos kitiems. Šie yra daugiau atsidavę daigtykumo vertinimui ir todėl žymiai svetnaudūs.

Taip tad visų susipratusių lietuvių uždavinys ir tiesiog pareiga yra vis ko pilniau apreikšti prigimtos kalbos žodžiais. Tik taip jų sąmoningumas šviesėja ir visa asmenybė pasidaro reikšmingesnė. Ypačiai giliu mintys gali be svetimybių būt skelbiamos.

Yvdūnas.

Atkuriamą Lietuvos Kalbos Draugijos veikla

Pranešame visiems lietuviams, gyvenantiems įvairiuose kraštuose ir įvairiuose žemynuose, kad atkuriamą Lietuvos Kalbos Draugijos valdybos veiklą.

Daugelis žino, kad Lietuvos Kalbos Draugija, trumpai LKD vadinama, buvo įsteigta ir gražiai veikė Lietuvoje. Ji buvo sutelkusi gerą būrį lietuvių kalbininkų, leido savo laikraštį GIMTAJĄ KALBĄ ir rūpinosi lietuvių kalbos pažanga ligi pat nepriklausomybės žlugimo.

Vėliau ta draugija buvo atgaivinta tremtyje, Vakarų Vokietijoje. Tuo sunkiu laikotarpiu visi trys valdybos nariai buvo pasinere Lietuvos kalbos vadovo darbe. Dabar tas darbas yra atkrites, ir daugumas kalbos veikėjų yra jau atsikėle i vakarinę žemę pusrutulį.

Naujojo gyvenimo aplinkybės mums yra kietos, bet jaučiamie pirmėde veikti toliau. Pirmas mūsų žingsnis yra LKD valdybos veiklos atgaivinimas. Tai darome todėl, kad dar nėra tinkamų sąlygų greitai kitaip pertvarkyti kalbinę veiklą, o reikalas verčia veikti toliau.

Pagrindinis mūsų veiklos tikslas yra gauti, palaikyti ir tobulinti lietuvių gimtąją kalbą visuose kraštuose, kur tik yra lietuvių ir kur yra legaliu sąlygų tokiai veiklai.

Ių tikslų siekdami, mes dabar jungsimė ne tik lietuvių kalbos mokslo žmones, bet visus lietuvius, kurie brangina savo tėvų kalbą ir kurie norės prisidėti prie jos gyvybės išlaikymo.

Tuo būdu mes norime gimtosios kalbos veiklą išplėsti jau lietuvių masėse. To nebuvo Liet. K. Draugijoje, veikusioje normalioje etnografinėse sąlygose. Lietuvių gyvenamame

sime lyg kokį aiškėjimą, kokį sušvitimą protavime.

Todėl pastangos ko tikriau pasireikšti prigimtos kalbos žodžiais yra tiesiog įrodymas atsibudimo esmėje. Zmogus taip pat žmoniškėja. Atsižūrėdami i tautos, kurios kalba kaip jū sentėviai prieš tūkstančius metų, ir i tas, kurių kalba yra visokių kalbų mišinys, pastebime didelį skirtumą. Anie yra lyg žmoniškai gyvenai, nuosirdesni, tikros užuojautos kitiems. Šie yra daugiau atsidavę daigtykumo vertinimui ir todėl žymiai svetnaudūs.

Todėl iš senyves atsinėsusios kalbos pakinta. Daug tam reikšia susigiminiavimas su kitos tautos žmonėmis, ale ir tai, kad tautiečių sąmoningumas įgijo naujo laipsnio gle drumą ir gi kitą spalvą.

Po visa to ir prisimintina, kad kažkur pasaulyje sugalvoti ir sukurti daigtai, kurie gyvenime svarbūs, o ypatingu žodžiu išvardijami, pasidaro žinomi ir vartojami visose tautose. Bet tų žodžių pasinaudojimas nedrumstė išmanymą, kadangi tarant žodį vis vaizduojamas daigtas.

Taip tad visų susipratusių lietuvių uždavinys ir tiesiog pareiga yra vis ko pilniau apreikšti prigimtos kalbos žodžiais. Tik taip jų sąmoningumas šviesėja ir visa asmenybė pasidaro reikšmingesnė. Ypačiai giliu mintys gali be svetimybių būt skelbiamos.

Yvdūnas.

Ohio mini vasario 16-ją

Ohio steito gubernatorius Vasario 16 d. paskelbė „Lietuvos respublikos diena“ ir ragino ją atitinkamai paminėti. Jo paskelbta proklamacija skamba taip:

KADANGI Lietuvos Respublika buvo viena iš II Pasaulinio karo sunaikintum Europoje aukų ir, nors šis narsus mažas kraštas dabar yra valdomas karinės diktatūros, tūkstančių lietuvių kilmės amerikiečių širdyse tebėra viltis, kad jis galės būti gražintas i savo pirmykštę vietą tarp nepriklausomų pasaulio tautų, ir

KADANGI Lietuvos nepriklausomybė yra paremta pastoviais Amerikos užsienio politikos principais, pagal kuriuos visos tautos visose pasaulio dalyse turi turėti teisę išsirinkti savo nuosavą vyriausybę, ir

KADANGI 1950 metų vasario 16 diena yra trisdešimts antroji Lietuvos Respublikos Nepriklausomybės metinės sukakties diena, todėl ši proga yra svarbi lietuvių kilmės amerikiečiams Ohio valstybėje,

TODĖL DABAR, AS, Frank J. Lausche, Ohio Valstybės Gubernatorius, skelbiu ketvirtadienį, 1950 metų vasario 16 dieną, „Lietuvos Respublikos Diena“ ir kviečiu atitinkamai ją paminėti visas suinteresuotas grupes, organizacijas ir asmenis.

TAM PALIUDYTI, čia pasirašiau savo pavarde ir pavedžiau pridėti Didįjį Ohio Valstybės Antspaūdą Columbus mieste. Mūsų Viešpaties tūkstantis devynti šimtai penkiasdešimtais metais, sausio mėnesio 18-tą dieną. Frank J. Lausche, Gubernatorius

Pulgis Andriusis

Copyright 1949 by Herbert Eisentraut, Tübingen

Braigtos linksmybės

IŠ RASOMOS KNYGOS „AUSTRALIJA KVIEČIA“

Kaf dar pirmosios mūsų barako partijos vyrų žmonos vaikščiojo patinusiomis akimis, prie darbo įstaugo radom iš ryto primušta ir mūsų visų sąrašą. Mes buvom paskirti i Sydnejų, i kažkokią geležinkelio žiniją Darling Harbour'e. Maloniai švelnus vietovardis, didmiesčio perspektyvos be protestų palenkė mus paklusti darbo įstaigos sprendimui. Omnibusu mus nuvežė vieną rytą i kažkokius kareivinių angarus, kur ant geležinkelio bėgių stovėjo trys keleiviniai vagonai, o juose sėdėjo New South Wales geležinkelio valdybos komisija, daktarai su reikalingais sveikatros tikrinimo įrengimais. Raštininkai pasistatė staliuką prie angaro ir ėmė mus vėl leisti pro apšaudomąją tardymų ugnį. Mūsų pastangos sužinoti, kokios rūšies darbas mūsų laukia, buvo bevaisės, mums tik atskinėdavo, kad tarnausime geležinkelio, kur yra įvairiausių tarnybų: krovinių, valytojų, mechanikų padėjęjų ir t. t. Po medicininio apžiūrėjimo vėl turėjome atlikti daugybę popierinių manevrų, visur pasirašinėti, papildomai atskinėti i klausimus, tačiau i mūsų pasiteiravimus buvo atsakoma bendromis sąvokomis. Mūsų grupėje buvo inžinierių mechanikų, ir jie ėmė trintis prie valdininkų, ar negalėtų rasti arčiau specialybės darbų. Priėmėjai kantriai klausė, net gi i bloknotus užrašinėjo aplikantų kvalifikacijas, praeita mokslą, tačiau, tai buvo tiktai mandagumo mostas. Tie užrašai, aišku, buvo numesti i krepšį, nes geležinkeliai reikalavo tiktai darbo rankų. Tai buvo pakartotinai pasakyta: sunkus fizinis darbas.

Po penkių savaičių viešnagės, dovanų ir keptų karvelių, gegužės 22 dienos rytą prie bloko išsirikiavo šaukusis keleiviniai omnibusai, susirinko moterys, vaikai, dar neistraukė loterijos bilietų draugai. Niekas nieko nežinojomo, koks darbas, kur gyvenim, kur ir kuomet susitiksim su šeimomis, išvažiuavę per 500 mylių i rytus. Vieno kito išvažiuojančio vaikas dar gulėjo Albury ligoninėje, sirgdamas škarlatina. Tačiau vieną kartą reikėjo padėti kryžių iki kaulų smegenų įkyrėjusiam stovykliniam gyvenimui, — galvojome mes, optimistai.

Mūsų rankinis bagažas ir mes patys buvome gabenami dar valdžios kaštu. Ilpus i omnibusą, konduktoriaus padalino raštus, kur buvo pranešama, kad mūsų dvisavaininis atlyginimas bus 13,5 svaro ir mes dvejus metus dirbsime ten, kur pagėdais darbo įstaiga ir t. t. Omnibusui pajudėjus i Albury geležinkelio stotį, tarp atsiveikinančiųjų buvo ir politinis šefas su savo amžina dainele:

— Emigration, registration...

Prasmatniam omnibusui truktelėjus iš vietos, pradėjome maždaug 600 km kelione, kuri pagal australes sąvokas buvo ne kelionė, bet trumpas pasivažinėjimas. Riedant per stovyklos teritoriją, laikiniai likusieji mojomums rankomis, neslėpdami pavdydo tiems, kuriems loterijoje pavyko išlošti didžiulį Australijos miestą, kur, girdi, jau vien tik vaikišdomas gatvėse ir skaitydamos iškaibus pasidarysi gudresnis.

South Wales valstybinių geležkelių darbininkai.

Garvežio švilpukui suošus laivo sirenos tembru (puiki idėja, raminamai veikia nervus), mes faktiškai pajudėjome i nežinia. Mūsų tarpe, ypač pabaltiečių, daugiausiai buvo miesto žmonės, taigi jiems toji nežinia veikė dilginamai, norint kuo greičiau pamatyti australiu didmiesčių su kavinėmis, teatrais, naktiniais lokalais. Dėl darbo juk dar per anksti galvoti!

Pusė ketvirtos jau lėkėm (trankomi lyg ant velnio šakių) per New South Wales ganyklas, pagelzkeliais žemės erozijos išvagos ravais, vienodais gamtovaizdžiais. Čia kai kur išsikisdavo raminamai žali kviečių sklypeliai, pradingę dykuminėse bespalvėse erdvėse. Iš po traukinio ratų lyg žemės grumstai riedėdavo pakalėnė kralikai, stebėdamiesi, kad mes drįstame jiems sudrumstinti ramybę. Pirminiai Australijos čia būviai juodukai baigia išmirti, taip pat kengūros bei ančianapiai, eukaliptus baigia nusiaubti gaisrai, vėliau čia apsigyvenę anglosaksai niekaip negali nugalėti butų krizės, vadinais, kralikas yra geriausiai įsikūręs gyventojas australiu žemėje, nepaisant to, kad australių fermeris per vieną naktį išdėtomis kilpomis jį sugauna iki 4000!

Sutemus, skridome australiu erdvėmis linksi kaip gimnazistai paleisti vasaros atostogu. Zemose puritoniškoje stotelėse gyviausia įstaiga — užkandinės kambarėlis, kišeninio formato, su dviem trim stalukais, o dažniausiai, gretimai — baro kambarėlis, prikimštas keleivių ir žmonių, kurie atrodo, niekur nekeliavę. Vieniandėlė išgėrimo vieta, kuri atidaryta kiaurą naktį, yra provincijos geležkelių stotis ir tuo išimtinu papročius tralai gyvai naudojami, nors ir kartais

Zemės reformos tikslai ir rezultatai

„Errare humanum est“ (klstyti yra žmogiška) sakydavo romėnai, o „Romos katalikų“ eklezijos dogma neklaidingumą pripažįsta tik popiežius ir tik tikybos reikaluo (Papa ex cathedra loquens infalibilis est).

Tačiau kiek kartų kalbant su mūsų, iš esmės labai kuklaus masto, politikais, teko įsitikinti, kad jie, pamiršdami tuos amžinuos dėsnius, laikė save neklaidingais, o jų atliktus dažnai abejotinos vertės darbus — piramidžių vertais. Kukliausia to galvoji m kritika, net abejonės forma pareikšta, būdavo labai ir labai nemalonai sutinkama.

Ir šiandien dar negaliu užmiršti pasikalbėjimo su valstiečių liaudininkų lyderiu M. Sleževičium. Sykį sėdėjome traukinyje ir kalbėjome įvairiomis temomis. Tarp kitko pastebėjau, kad iš šalies žiūrint, nekenčiama caro valdžia ūkiniu požiūriu buvo valstiečiams palankesnė, negu nepriklausomai Lietuvos valdžia: valstiečių žemės negalima buvo caro laikais parduoti iš varžytinų, jie dalyvaudami prisiekusiu pasėdininkų teisme patys save teisdavo, parodose už išstatytus eksponatus gaudavo tikrus aukso medalius, bet ne popierinius diplomus, mokesčiai buvo žymiai mažesni ir pan. Sleževičius į tai atkirto, kad nėra reikalo kalbėti apie supuvusį liaudies nuvertis režimą. O visgi, atsakiau tokiu pat tonu, caro režimui supūti prireikė 300 metų, jį pakeitusiam Kerenskiui režimui pakako 8 mėn., o Tamstos sudarytam režimui reikės dar mažiau.

Teko keisti temą, kad vėl suradus bendrą kalbą. Šį kartą tačiau noriu likti prie tos opios temos, aną kartą pradėtos traukinyje.

Seniai nustatyta trafaretu mūsų parlamentarai vienu svarbiausių neklaidingų steigiamojo seimo darbų laikė žemės reformos įstatymą, iškeldami jį kaip gilios valstybinės išminties pasireiškimą.

Jau paskelbus šį įstatymą 1922 m. balandžio 3 d. pradėjau abejoti jo neklaidingumu, o pradėjus jį vykdyti, smarkiai suabejojau ir dėl jo tikslingumo.

Zemės reformos tikslai

Pagrindinis žemės reformos įstatymas paliko dvarų savininkams 80 ha nenusavinamos žemės su proporcingu trobesių kiekiu bei 25 ha miško tame pačiame 80 ha kiemyje. Tačiau ūkių, nedidelių kaip 200 ha, savininkai turėjo teisę 70 ha parduoti laisva rinkos kaina. Be to, dvarų savininkų nuosavybėje buvo paliktos pramonės įmonės su atitinkam šiom įmonėmis reikalingu žemės kiekiu. Neliečiama norma nebuvo palikta majoratų, privilegijuotai igyti ir veikusiu prieš Lietuvos nepriklausomybę dvarų savininkams.

Už nusavintas žemes buvo numatyta atlyginti. Įstatymas skelbė, kad žemė bus duodama savanoriams, dvarų darbininkams ir mažažemiams iki 12 ha ir kaimo amatininkams iki 2 ha. Taip atrodė, trumpai suglaudus, tas įstatymas.

Patarieli skelbia, kad ir pragaras yra geras norais grįstas. Neabejojau mūsų parlamentarų gerai norais, bet kadangi, kaip jau minėjau perėjant numerį, kiekviena politinė grupė turėjo skirtingus sumanymus, o pats įstatymas buvo pateiktas be jokio paaiškinamojo rašto, kaip tai įprasta svetur, tad dabar sunku išsiruoti reformos sumanytojų norus. Vienintelis šiam reikalui šaltinis tėra tik seimo atstovų kalbų stenogramos. Atrodo, kad svarbiausi žemės reformos įstatymo tiks-

lai buvo: 1) pakirsti ūkiškai sulenkėjusi dvarininkijos elementą ir 2) aprūpinti žemės savanorius, dvarų darbininkus, bežemių ir mažažemių ir tuo užkirsti kelią krašte besireiškiančioms bolševistinėms tendencijoms.

Kaip matome, abu tikslai buvo grynai politinio pobūdžio, krašto ūkiniai reikalai buvo paaukoti politikai.

Skyklės

Pradėjus vykdyti minėtą įstatymą, paaiškėjo, kad dvarininkams padarytas koštavas nėra toks bausis, kaip kad iš pradžių atrodė. Įstatymą išstudijavę prityrę advokatai rado labai daug skylių, pro kurias galima buvo pralįsti su daug didesniais žemės kiekiais, negu to norėtų įstatymo kūrėjai. Nesutvarkytas Vyresnio Notaro archyvas (kaikas dar nebuvo gražinta iš Rusijos), matininkų stoka, dėl infliacijos blogai sutelktas valdininkų aparatas,

Reformos vykdymas

Zemės reformai vykdyti žemės ūkio ministerijoje sudaryta specialia Zemės Reformos Valdyba su seimo nariu Z. Starkum prieškai. Ji veikė ministerio priežiūroje ir jos nutarimai buvo ministerio tvirtinami. Žemės ūkio ministrai, įstatymą vykdydami, buvo: agr. J. Aleksa, po jo kelis mėnuos kun. M. Krupavičius, jį sekė agr. J. Kriksčiūnas ir pagaliau vėl J. Aleksa, pradėjęs ir baigęs šio įstatymo vykdymą. Didžiausia darbų dalis tenka kun. M. Krupavičiaus laikotarpiui.

Negaliu nepabrėžti tų ministerių garbei, kad jie, vykdydami didžiausią krašto turto nuosavybės pertvarkymo reformą ir turėdami legalias galimybes pasirinkti sau gražiausius dvaro centrus, ta proga nepasinaudojo. Tačiau grįžkime prie paties įstatymo ir jo vykdymo.

Jau greitomis metais akį, pastebimas tam tikras nelogiškumas. Juk dvarų savininkams iki 200 ha buvo paliekama faktiškai 150 ha, o didesnių dvarų savininkams tik 80 ha! Stambiam dvarui paliekant tik 80 ha, praktiškai visą likviduojama visa žemės ūkio įmonė. Dažnai rūmai, administracijos patalpos, parkai, sodai, daržai apimdavo visą tą 80 ha normą. Toks savininkas, turėdamas gražiai sutvarkytą ūkį, drenoatą žemę, puikų gyvą ir negyvą inventorių ir gražiai prižiūrimo miško, buvo kaip ūkininkas likviduojamas! Ir kam tai naudinga? Tik ne valstybei. Tuo tarpu savininkas, turėjęs iki 200 ha, dažniausiai iki ausų prasikolinęs Vilniaus ar Peturburgo-Tulos žemės bankams su apgrūvuotais trobesiais, blogu inventorium, žemės reformos dėka buvo prikeliamas iš mirusiųjų. Pardavęs virš normos leidžiamus parduoti 70 ha jis gaudavo dažnai iki 70.000 litų. Gavęs tokią milžinišką sumą, atpalaiduotas nuo senų hipotekinių skolų, esant labai aukštomis produktų kainoms (kviečiai 45 Lt cnt, sviestas iki 10 Lt/kg) jis visai netikėtai rado rojų žemėje. Juk kaip ūkininkas jis niekuomet nepasiekė aukšto lygio. Reikia atsiminti, kad tokiose dvaruose likdavo tik negabiausai vaikai, gabesni, išėję mokslus, pereinando į kitas profesijas. Jie kalbėjo sudarkyta lenkų kalba, laikė save lenkais ir buvo didžiausieji lietuviškos kultūros prieštai.

Juk prie mūsų tautinio atgimimo prisidėjo tokie dvarininkai kaip Stanevičius, Dovaina-Silvestravičius, Daugirdas, grafas Zubovas, Putvinskis ir kt. Jie niekuomet

kuris praktiškai žiūrint, dirbo be atlyginimo, — visa tai sudarė puikiausią dirvą įvairioms malversacijoms, padėjusioms įstatymu apeiti.

Pas notarus ir teismuose buvo daromi įvairiausi aktai, kurie, formaliai žiūrint, buvo tvarkoje, tačiau iš esmės buvo fityvūs ir siekė tik vieno — apginti nuo žemės reformos.

Tokiomis sąlygomis dideli žemės plotai atsidūrė rankose tų, kuriems visai nebuvo numatyti. Greit ir seimas pastebėjo savo kūrinio netobulumus ir ėmėsi lopyti pasirodžiusias skyles įvairiais papildymais ir pakeitimais.

Įstatymo nuostatas, kad veikusių prieš Lietuvos nepriklausomybę asmenų turtais yra konfiskuojamas administraciniu būdu, žemės reformos valdybos nutarimu, Ženevos Tautų Sąjungai pareiškus nepasitenkinimo, buvo pakeistas ta prasme, kad tos rūšies administracijos nutarimai gali būti skundžiami teismams.

Reformos vykdymas

save lenkais nelaikė. Ir Nepriklausomybės aktą pasirašiusiuji tarpe randame du dvarininkus: Narutavičių ir Malinauską. Tai vis stambieji dvarininkai, kurie, gal ir skirtingais keliais eidami, sielojęsi Lietuvos reikalais ir jeigu kada kada nors nebuvo pionieriais, tai neatsilikimo nuo kai kurių dabartinių veikėjų. Stambiųjų dvarininkų lėšomis Krokuvos universitete dar prieš 1. D. karą buvo įsteigta liet. kalbos katedra. Ten lektorium vėliau buvo ir Kauno Universiteto docentas A. Herbačiauskas.

Dėl to ir politiniais ir ūkiniais sumetimais nebuvo suprantamas smulkesnių dvarininkų protegavimas. Taip pat neteisingas buvo ir pats 80 ha normos palikimas visiems vienodai. Juk Vilkaviškio apsk. juodžemio negalima lyginti su Zarasų smėlynais. Kaip jau minėjau, be reikalo buvo nubrauktos visos hipotekinės skolos. Daugumas dvarų buvo praskolinata žemės bankams. Šios rūšies dvarininkus žemės reformos tiesiog apdovanojo, bet už kokius nuopelnus — ir dabar neaišku.

Ir kodėl tik žemės ūkis?

Baigdamas savo pastabas dėl žemės reformos, negaliu nutylėti ir steigiamojo seimo nenueuoktumą. Jei dienos politika reikalavo gėrybių naujo padalinimo, kodėl pasitenkinta tik žemės ūkiu. Kodėl nesiriebta tvarkyti miestus. Ūkiniai tai tikrai nebūtų pakenkę, o tautinui požiūriu tai būtų buvę naudinga, nes miestų nuosavybės buvo kitataučių rankose. Vien Kaune keturios ministerijos nuomavosi patalpas iš svetimtųjų, o kiek žemesnių įstaigų buvo privačiuose namuose. Daug tų patalpų

Pirmutinis

Po mirties susitinka 2. D. karo sąjungininkai: Rooseveltas, Churchillis ir Stalinas. Jie kalbasi apie savo reikšmingumą žemėje. Churchillis sako:

— Aš valdžiau vandenį, o vandenį Dievas sutvėrė pačioje pradžioje.

— Aš valdžiau orą, — sako Rooseveltas. — Oras buvo aukščiau, negu vanduo. Stalinas nusišypso:

— O aš esu chaoso viešpatas. Chaosas gi buvo tada, kai dar nieko nebuvo...

ma važiuoti ištisas valandas ir rasti tas įtaigas uždarytas. Atrodo, tai parėna nuo baro savininko nuotakos. Prie baro užtvamos dažnai stoviniuoja vyras, šnekėdamasis su nematomomis dvasiomis. Užkandinėje galima gauti karštos Ceilono arbatos, neskanios pupelių kavos su svieste paskrudintos duonos riekelėmis arba standartizuotais buterbrodais, plonutyliais mašinėlės supjaustytais, nenusakomo skonio sousais apteptais, su mėsa, sūriu, konservais ir net... pupomis. Be reikalo mes Vokietiją laikėme buterbrodų tėvynę ir vokiečius vadindavom buterbrodininkais. Australas, besirengdamas į kelionę, pasirūpina stotyje nusipirkti maišą tų rūgščių, apgūzusių buterbrodų, kurie, kiek pastovėje (atsimenant čionykštį klimatą), hiegieniškais sumetimais prašosi išmetami. Tad jų ir primętyta vagonų grindyse, pasuoliuose ir ant bagažinių tinklų, kad net reikla saugotis idant ant jų nepaslystų koja kaip Adamsonui ant bananų žievės. Kiek vėliau teko keliauti traukiniais (kas antrą savaitę lankiau savo šeimą, gyvenusią už 400 klm. nuo Sidnejaus), nė kartą nemačiau, kad australas išsimtytų savo individualinę užkandą. Buterbrodai, tuščios limonados, alaus ir spirituozų bonkos žymi australo pravažiūtą kelią.

Apie ryto septintą krūmuose ėmė tankėti namelūkščiai ir po kiek laiko jau jų buvo daugiau, negu krūmų, o vėliau krūmai visai išnyko. Tai buvo daug daug Wadonogs miestelių, sutelktų į vieną vietą ir pavadintų Sidsneiumi. Kartais iškildavo viršum jų fabrikai, pramoniniai griozdai, tačiau paplokščiamis nameliai vis vėl pasipildavo nebaigiamomis rikiuotėmis prie meksfautuoto plento, kuris čia reiškė gatvę. Kol važiuoji pro tas jūras vienaaukščių, netinkuotų plytų pri-

pusių tvora užtvėrtu, raiytu taku prie laiptų, kurie lyg Rytprūsų dvaro rūmuose ėjo į antrą aukštą. Tai ir buvo stoties valgykla, kuri savo neprieinamumą priminė privatišką, tik „saviems geriems žmonėms“ skiriamą užėiga. Atrodė, stigo tikrai užsoto durininko su livreja, žemai nusilenkiančio. Zilagalvės, nerangios padavėjos po ilgoko laukimo atnešė užsakytus pusryčius. Šios pagarbios matronos, atrodė, delsė dėl to, kad pirmiau norėjo sužinoti, ar mes mokėsimės padoriai elgtis „ju“ namuose, ar nečiaudėsim, per garšiai nečepėsime lūpomis. Užsisakėm kiaušienos dešrelės. Negalėjome įtarti, kad tai ne kiaušiena, bet drauge jautėme, jog tai nieko bendra neturi su tuo, ką mes

Tik laukinis laikraščis neskaito!

vadindavom dešrelėmis. Sprangus skonis, kažkokios žolės. Visą laiką turėjome kovoti su tų dešrelių forma (stora, kieta oda), o ne naudotis jų turiniu.

Ir tuomet kažkas paprašė alaus. Tai buvo tas pats, ką per iškilmingas vyskupo mišias katedroje prašyti vargonininką, kad jis pagrotų lambeth-walk. Milijoninio Sidnejaus centrinėje stotyje nei diena nei naktį, nei būdint nei sapnuojant alus nepardavinėjamas, nekaltant jau apie stipresnius gėrimus. Pienas ir limonadas pardavinėjamas, bet ir tai tik iki devintos vakaro. Jei po tos valandos keleviis trokšta gerti, tuo jam blogiau.

Smurtu nuriję pusryčius, buvom susodinti į specialų traukinėlį ir vėl važiuovome priemiesčiais, kur matėme milžiniškus avių bei karvių viešbučius — žardžius pernakvoti atvykus į didmiestį. Prie tų poilsiio žardžių

savininkų gyvenov užsienyje, gaudami iš Lietuvos dideles pinigų sumas. Juk per visą mūsų parlamentarizmo laikotarpį svetimšalių elementas dominavo ir mūsų savivaldybėse. Kauno miesto burmistru ilgą laiką buvo renkamas lietuvis tik iš mandagumo.

Tuo tarpu žemės reforma ilgėsiams laikui apstabdė žemės ūki pažangą. Užtenka priminti, kad dar 1925 m. Lietuva importavo amerikinius miltus ir lašinius. Privačia iniciatyva pastatyta MAISTO sker-

dykla negalėjo išsilaikyti privačiuose rankuose, nes krašte nebuvo tinkamų gyvulių. Išskirstytų dvarų darbininkai, gavę savos žemės, dažnai negalėdavo įsikurti ir traukdavo į miestus, didindami bedarbių skaičių. Juk baigus žemės reformos vykdymą, tik 50% gavusių žemę prie jos ir liko. Tokiu būdu žemė tebuvo spekuliacijos objektas. Aišku, žemės reforma buvo tikrai reikalinga, bet, ją vykdytant, reikėjo vadovautis ne vien dienos politikos reikalavimais, o turėti galvoję ir ateitį!

Purickio byla

Rašydamas apie mūsų parlamentarinį gyvenimą, negaliu nepaminėti ir didžiausio mūsų parlamento analuose politinio skandalo — užsienio reikalų ministerio kun. dr. Purickio bylos.

Apie ją rašau ne dėlto, kad ji sukėlė didžiausią politinę audrą, bet tik todėl, kad ji kaip kaleidoskopas vaizdžiai parodo mūsų politinių įstaigų ir pavienių politikų nepatyrimą valstybiniuose reikaluose.

Užsienio reikalų ministeris Purickis ilgėsiu laiką panaudodavo diplomatine valizą pašaliniamis uždarbais. Sykį jis sugalvojo praveisti didesnio masto operaciją.

Susitaręs su mūsų pasiuntinybe Maskvoje, jis išsiuntė iš Kauno į Maskvą kaip užsienio reikalų ministerijos krovinį tris vagonus sacharino, kuris turėjo būti Maskvoje realizuotas.

Išgirdęs apie tą operaciją krašto apsaugos ministeris prof. J. Simkus, kurio santykiai su Purickiu buvo įtempti, įsakė karinei žvalgybai Joniškių stotyje vagonus iškratyti ir sachariną kartu su kvota persiųsti prokuratūrai.

Prokuroras, gavęs kvotą, pavedė svarbesniųjų bylų tarytojui Z. Toliušiiui (paskutinama seime jau liaudininkų lyderiui) praveisti tardymą. Jo metu paaiškėjo, kad sacharinas buvo Purickio įsakymu siunčiamas kaip užsienio reikalų ministerijos kroviny, buvo apmuitintas ir važma apmokėta. Iš tikrųjų sacharinas buvo nupirktas ir važna apmokėta paties Purickio pinigais. Atseit, Lietuvos iždats tos operacijos nebuvo paleistas. Tokiom aplinkybėm esant, Purickio darbuose nebuvo nusikaltamo darbo sąstato, tai buvo tik disciplinarinis nusizengimas, už kurį ministeris atsako tik prieš seimą. Purickio nelaimė, jis tuo metu dar buvo kunigas ir krikščionis demokratas, o tarytojas Toliušis — menkas teisininkas, bet uolus liaudininkas, kuriam rūpėjo ne teisingumas, bet politiniai sumetimai. Tas ir nulėmė bylos eigą. Kelti baudžiamąją bylą ministeriui dėl tarnybinių nusikaltimų galėjo tik seimas. Todėl tarytojas, padaręs nutarimą apie Purickio su keletu kitų užsienio reikalų ministerijos valdininkų patraukimą teisman, tą nutarimą pasiuntė seimui.

Svarstant tą reikalą seime, iš opozicijos kėdžių tik vienas atstovas — socialdemokratų frakcijos narys, žinomas šiuolietis advokatas K. Venclauskas, stipriausias seimo teisininkas, pasisakė prieš tarytojo nutarimą. Seimo daugumas pritarė tarytojui.

Bylą dar svarstant seime, Purickis išvažiavo į Berlyną. Gavęs seimo pritarimą savo nutarimui, teismo tarytojas Toliušis nuvyko į Berlyną, padarė kratą Purickio bute

ir paėmė, kaip kaltės įrodymo daiktus, porą kilimų.

Sis veiksmas bylai buvo visai nereikalingas. Jo tikslas tegalėjo būti Purickio, buv. Lietuvos atstovo Berlyne, sukompromitavimas vokiečių akyse, nes, prieš darant kratą, reikėjo per vokiečių užsienio reikalų ministeriją gauti Vokietijos teismo organų sutikimą.

Ministerių galėjo teisti tik aukščiausias teismas — Vyriausiasis Tribunolas, kuriam byla ir buvo perduota.

Per tą laiką pasikeitė ministerių kabinetas. Teisingumo ministerio portfeli į V. Karoblio perėmė adv. A. Tumėnas, krikščiončių frakcijos narys. Jis, norėdamas pasitarnauti Purickiui, pareikalavo bylą gražinti prokuratūrai. Nepasitais jo pakartotinų reikalavimų, Vyriausiasis Tribunolas Tumėno noro, kaip priešingų įstatymams, neišpildė. Kilo naujas konfliktas tarp vyriausiojo Tribunolo ir teisingumo ministerio.

Pagaliau Vyr. Tribunolas bylą išnagrinėjo ir Purickį bei jo bendrininkus išteisino.

Bylos nagrinėjimas sukompromitavo dar vieną politiką — prof. A. Voldemarą. Mat, teismo tarytojas apklausingojo ir buv. Purickio pirmtaką A. Voldemarą. Kuriam reikalui — iš bylos negalima buvo nustatyti. Apie bylą jis nieko nežinojo. Turbūt tik tam, kad gavus neigiamą Purickio charakteristiką. Voldemaras, atvykęs teismo posėdinį ir aiškindamas įvairias nelėtinas Purickio kombinacijas, staiga išsiėmė iš kišenės Purickiui rašytą laišką ir pradėjo jį skaityti.

Gynybos paklaustas, kokių būdu Purickiui rašytas laiškas atsirado pas liudininką, Voldemarą, šiek tiek sumišęs, pradėjo aiškinti, kad jis gyveno Purickio kaimynystėje. Abiejų butų langai buvo atdaryti. Staiga papūtė stiprus vėjas ir Purickiui skirtas laiškas atsidūrė ant liudininko rašomojo stalo.

Teisėjai ir liudininkai šypsojosi, o sėdėjęs pirmoje publiškai skirtų suolų eilėje arkivyskupas Karevičius net ranka pamovo.

Po kelerių metų tas pats Purickis pasidarė užsienio reikalų ministerio M. Sleževičiaus artimiausiu patarėju, bet neilgam. Po gruodžio 17 d. perversmo Voldemaras Purickį atleido iš užsienio reikalų ministerijos tarnybos ir jam daugiau neteko dirbti diplomatinio darbo. Įstojeji ir tautininkų partija jis vertėsi žurnalistika. Netikėtai baigęs savo audringą gyvenimą (mirė prie rašomojo stalo), jis ir po mirties sukėlė daug rūpesčių savo partijos draugams. Jo kolega iš steigiamojo seimo laiku, Karmelitų klebonui, jį atsisakius palaidoti katalikų kapinėse, jo palaikai po ilgų diplomatinių derybų rado amžiną poilsį evangelikų kapuose.

Chronos.

Skautiškuoju keliu

SUSIKAUPIMO DIENAI

Vasario 16-oji Nepriklausomoje Lietuvoje buvo džiaugsmo diena. Bet jau devyneri metai ši pati diena tapo visos lietuvių tautos susikaupimo diena. Imperialistinis bolševizmas, užgrobes Lietuvą, sistemingai griaua krikščionišką ir lietuvišką kultūrą ir naikina pačią lietuvių tautą negirdėto žiaurumo būdais ir priemonėmis. Bet nekaltiausia auka tapo Lietuvos jaunuomenė. Viena jos dalis žudoma fiziniams teroro priemonėmis, kita — nuo vaikystės amžiaus plėšiama iš lietuvių tautos, rusinama ir verčiama klusniu bolševikinės rusiškos imperialistinės tarnybos įrankiu. Tam tikslui Kremliaus žūdikai:

1. Naikina jaunuomenėje tikybą — svarbiausią žmoniškumo ir krikščioniškosios moralės pagrindą ir tautinę sąmonę, jų vietoje skiepijama ateizmas, reikalingą suvėrėjusio bolševiko dvasiai formuoti;

2. Griaua šeimos židinį ir jos pagrindus: krikščioniškai lietuviškos šeimos dorovės papročius, kurie sukūrė ir išugdė aukšto dorinio lygio lietuvišką šeimą;

3. Ardo šeimas, atskirdami vaikus nuo tėvų bei nuo šeimos įtakos ir sadistiškai verčia juos šnipinėti ir išdavinti savo tėvus, šeimos narius, kunigus, mokytojus ir kaimynus policijos teroru;

4. Prievarta stumia jaunuomenę į bolševikinės mokyklas ir pobūvius, kur nužmoginimu stengiamasi įskiepyti neapykantą savo tėvams, šeimai, tautai ir gimtajam kraštui, o pasigėrėjimą ir meilę barbariškai santvarkai ir jos kūrėjams;

5. Panaikinę laisvosios Lietuvos jaunuomenės organizacijas, varo jaunuomenę į bolševikinės organizacijos ir tuo būdu stengiasi ją išugdyti rusiško bolševizmo pionieriais;

6. Iš mokyklų pašalina doros ir tiesos mokslus ir jų vietoje įveda nedoros doktriną ir melą barbarizmui remti, skelbti ir vykdyti.

Konstatuodami šiuos baisius faktus, kviečiame viso pasaulio tėvus bei motinas, auklėtojus, dvasininkus, jaunuomenės organizacijas, spaudą, visuomenininkus, kultūrininkus ir politikus išgiltinti į šią lietuvių tautos jaunuomenės tragėdiją ir skelbti visur ir visiems kaip didžiausią 20 amžiaus gėdą bei nusikaltimą žmonijai ir permatyti pavojų laisvajam pasauliui. Todėl kviečiame visuose laisvojo pasaulio kampuose gyvenančius lietuvius nenustoti rūpintis lietuvių tautos ateitimi ir lietuviškosios jaunuomenės auklėjimu, panaudojant visas įmanomas priemones, kaip antai:

1. Kurti ir išlaikyti lietuvišką šeimą krikščioniškosios dorovės ir lietuviškosios dvasioje; gilinti tokios šeimos įtaką vaikams, ugdyti vaikų meilę, pagarbą ir ištikimybę savo tėvams, kilmei ir tėvų kraštui;

2. Remti esamas ir steigti naujas lietuviškas mokyklas ir jose stiprinti liuanistikos mokslus: lietuvių kalbą, Lietuvos istoriją ir geografiją, lietuvių literatūrą, meną ir kitas lietuviškosios kultūros apraiškas;

3. Per lietuvišką šeimą, parapiją, mokyklą ir tikybines, tautines bei lietuvių skautų ir skaučių organizacijas auklėti jaunuomenę lietuviškoje dvasioje, išmokant taisyklingos lietuvių kalbos bei rašybos, lietuviškų dainų, tautinių šokių, papročius ir laisvo lietuvių pareigų;

4. Remti lietuviškosios jaunuomenės organizacijas, ypatingai jų tautinius pobūvius, šventes bei parengimus;

5. Traukti jaunuomenę į visuomenės organizacijų rengiamas lietuviškas šventes, minėjimus, meno parodas, koncertus ir kitokius kultūrinius parengimus;

6. Rūpintis jaunąja lietuvių karta, kaip lietuvių tautos prieaugliu bei lietuvių tautos ateitimi ir kaip būsimai kovojančios lietuvių tautos talka, siekiant Lietuvos išlaisvinimo. Susikaupkime ir žadėkime lietuvių tautos istorijoje mums skiriamas pareigas atlikti.

1950 m. vasario mėn. 16 d.

Pasaulio Lietuvių Skautų Sąjungos Tarybos Pirmija.

Iš pasiliekančiųjų gyvenimo

Lebenstedtas. Tuo tarpu, kai kitos lietuviškos salės Vokietijoje stovi likvidacijos išvakarėse, Lebenstedte dar ilgai gyvens lietuviškai. Mat, neturintiems DP statuso lemia čia pasilikti ilgėliau, gal būt iki pat grįžimo į laisvą tėvynę. Tik ta viltis duoda jėgos ir pasiryžimo spręsti mus supančią aplinką, su kuria kovoti, reikia prisipažinti, toll gražu nelengva.

Lietuviškas organizuotas gyvenimas čia pradėjo reikštis tik perėlyt metų lapkričio 18 d. Po to, vietos jaunimas jau galėjo net du kartus pasirodyti viešumai su vaidinimais, tautiniais šokiais ir daina. Tenka tačiau pagallėstauti, kad prie to darbo prisideda toli gražu nevisi. Vieni bijo juos supančios aplinkos, o kiti, atrodo, bijo net nuosavos šešėlio.

Lūdina, kad iš, taip vadinamų, vadovaujančių asmenų nesulaukėme jokio paskatinimo, jau nekalbant apie paramą. Tiesa, į vieną mūsų pasirodymą, atsitiktinai atsilankė apygardos pirmininkas, kuriam mūsų pasirody-

LIETUVIS į šį pasitarimą nebuvo kvieistas, tačiau manome, kad pasikalbėjimo tema įdomi ir mūsų skaitytojams. Red.

Jau kuris laikas mūsų tautiečiai, kurie negali išemigruoti, nekantriai žvelgė į neišpildytą rytojų ir laukė konkretesnių mūsų vadovaujančių žmonių žygių. Pagaliau susidomėta ir jais: vasario 11 d. Schw. Gmündo stovykloje buvo suaukta VLIKo, LTB Centro Komiteto, Liet. Raudonojo Kryžiaus ir Mažosios Lietuvos Tarybos atstovų konferencija, kurioje svečių dalyvavo ir Balfo atstovas J. Valaitis. Organizacijų atstovų pasitarimą atidarė ir jam pirmininkavo LTB pirmininkas Balčiūnas.

LTB persitvarkymo reikalu pranešė J. Slepetys. Jis pabrėžė emigracijos tempą ir greitą IRO likvidacijos pradžią. Sie dalykai vertė persitvarkyti ir Liet. Tremtinių Bendruomenę, išjungiant ir Pasaulio Lietuvių Bendruomenę. Tačiau esą nemaža ir sunkumų, nes PLB neturinti dar savojo centro.

Apie pasiliekančiųjų Vokietijoje teisinių reikalų tvarkymą kalbėjo E. Noakas. Tuo tarpu svarbiausias rūpestis esąs legalizuoti mūsų bendruomenės or-ja vokiečių teismuose, ką jau esą padarė, berods, latviai.

Organizacinius reikalais dar kiek išsitarė J. Slepetys. Paaikškėjo, kad mūsų organizacija nėra jau labai tvirta. Iš diskusijose iškeltų minčių buvo galima pastebėti, kad nėra tvirtesnio ryšio tarp LTB CK ir britų zonos lietuvių, nors jau seniai nevelkia suvaržymai, vis dėlto, jaučiama dar lyg kokia uždanga tarp britų ir amerikiečių zonų lietuvių bendruomenių. Dar tvirtesnę uždangą esanti tarp Mažosios ir Didžiosios Lietuvos lietuvių. Iš Britų zonos lietuvių atstovo Zundės labai gražus ir dokumentuotai pranešimo matyti, kad šiuo metu ten, vien tik stovyklose gyvena, 4.449 lietuvių, gi ne stovyklose gyvenančių lietuvių, kurie formaliai yra įsirašę LTB nariais, esą net 6.061 (beveik visi jie iš M. Lietuvos). Be to, dar esą tūkstančiai lietuvių, kurie tuo tarpu, dažnai dėl nepalankių aplinkybių, slėpdami savo tautybę, nėra įstoję į LTB. Tai dideli skaičiai, dėl kurių reikia susimąstyti. Britų zo-

noje dar veikiančios 3 gimnazijos ir 5 pradžios mokyklos su apie 600 mokinių. Gyventojai moką ir solidarumo mokesį, kuris tesiekia 30 pf mėnesiui.

Suvažiavime taip pat paaikškėjo, kad dabartinė Svietimo valdyba labai nedaug ką žino iš esmės apie šių mokyklų veiklą ir nesanti paruošusi kokio nors jų reikalu plano, iš anksto nurašydama į nuostolius...

Mažosios Lietuvos lietuvių išjungimas į LTB praktiškai nepavykęs. Mažlietuviai neparodė didesnio susidomėjimo LTB komitetais. Kaiti esą ir komitetai, kurie nemokėję ar nenorėję suprasti mažlietuvių.

Z. Zundė nušvietė ir emigracijos galimybes. Vis dėlto ji nesanti labai smarki, nes pav., per sausio mėnesį į JAV emigravę tik 25 lietuviai. Liepos mėnesiui čia liksią lietuvių būsia sutelkti Diepholze ir Lübecko lietuvių stovyklose. Esą daromi žygiai ir švietimo reikalų tvarkyme. Pačios vokiečių įstaigos suprantančios, kad tremtiniai iš karto negalėsia lengvai išjungti į vokiečių mokyklas; jos pripažįsta pereinamosios stadijos būtinumą, kurios metu turės pasidarbauti ir tautinės grupės bei jų mokyklos. Jis, priešingai Svietimo valdybai, esąs optimistas dėl švietimo galimybių. Reikia tik padėti pastangas sustiprinti organizaciją, sutelkti jėgų ir, svarbiausia, išgyti lietuvių namus Vokietijoje. Šiam reikalui fondas turėtų pradėti veikti tuojau, paskelbiant to namo „plytų“ vaju užjūryje, kur jau yra įsikūrę nemaža lietuvių tremtinių. Daug jau būtų galima padaryti su 7.000 DM, nes tiek pinigų turint, būtų įmanoma gauti vokiečių įstaigos hipotekinį kreditą. Šiam sumanymui pritarė visa širdimi M. Lietuvos atstovai. Tačiau ji nerealiu palaikė Slepetys.

Mažosios Lietuvos Tarybos atstovai nusiskundė, kad mūsų įstaigos ir komitetai visą laiką rūpinosi ir tebesirūpina tik stovyklose gyvenančių tremtinių, kurie jau ir taip yra globjami. Vis dar jaučiami priekailai mažlietuviams dėl tariamo jų „vokiškumo“. LTB žmonės prikiša dažnai, kam mažlietuvių leidžia savo vaikus į vokiškas mokyklas, užmiršdami, kad ir D. Lietuvos veikėjai dažnai savo vaikus leidžia į vokiškas ar

prancūziškas mokyklas. LTB mokyklos, beto, dar daug kur esančios silpnos — nusiskundžiama kvalifikuotų mokytojų trūkumu.

Diskusijų ir pranešimų metu paaikškėjo, kad pasiliekančiųjų tarpe didžiausią procentą lietuvių sudarys mūsų tautiečiai iš M. Lietuvos. Iš MLT pusės tad buvo pareikštas noras išlieti į LTB pasiūnčiant į CK ir savo atstovus. Tačiau ir čia, kaip ir visur, jie nesą išleidžiami — žmonės priimami, jų gi vadovai ne. MLT esanti nuomonė, kad, kol pavyks demokratiniu būdu suorganizuoti PLB Vokietijoje, pereinamoji atstovybė būtų sudaryta iš D. ir M. Lietuvos lietuvių proporcingai LTB narių skaičiui. Jie kvietė didlietuvius pamiršti visus praityje buvusius nesutarimus ir viską pradėti iš nauja.

Dr. D. Jasaitis savo pranešime apie šalpos reikalus nurodė, kad britų zonoje liksia apie 2.000 lietuvių DP, kurie gyvena stovyklose ir apie 1428 gyvenančių ne stovyklose. Prie to reikią dar pridėti 600, taip vadinamojo, „kietojo branduolio“, kurie neturi jokių vilčių emigruoti. JAV zonoje liksia apie 1.200, prancūzų — apie 130. Jų globai reikią lėšų. Tiesa, jais gal rūpintis tarptautinės institucijos, bet pilnesnė globa be savų kapitalų nesanti galima.

BALFo direktorius Valaitis trumpai pranešė apie BALFo pastangas padėti Vokietijoje pasiliekančioms tremtinėms. Apgalestavo, kad emigravusieji į JAV tremtiniai mažai teisingumą ir tremtinių šalpos darbą arba tą šalpa tevykdo grynai individualiniu būdu. Sutelkus jėgas būtų galima daug daugiau organizuoti būdu per BALFą atlikti.

Pasiliekančiųjų religiniais reikalais pranešimus turėjo padaryti Silevados atstovas ir evangelikų liuteronų kun. Trakis. Deja, pirmosios institucijos atstovas nesiteikė atvykti — buvo pasitenkinta tik atsūstais sveikinimais. Kun. Trakis plačiau išsitarė apie ev. liuteronų religinius reikalus. Čia liksia 5 kunigai, kiti išvažavo ar išvažiavo. Jau pradžioje nebuvo sudaryta sąlygų lietuviams ev. kunigams dirbti lietuviškose parapijose ir jie, neturėdami DP teisių, turėję ieškotis darbo pas vokiečius, nors atliekamu laiku mielai aptarnauja ir lietuvius. Mū-

šų bažnyčia yra drauge ir lietuviškos išlaikymo institucija — pabrėžė Kun. Trakis.

Svietimo ir kultūros reikalais pranešė p. Pr. Pauliukonis. Jo pranešimas šiuo metu buvo gal net per daug pesimistiškas, nedavęs jokių konkrečių siūlymų. Spaudos reikalai taip pat beveik nieko neužsiminta.

VLIKo pirmininkas Prel. Krupavičius įvairiomis progomis, diskusijų metu, išskėlė viešybės ir bendradarbiavimo reikala lietuviškos išlaikymo reikaluose kaip pagrindinį mūsų darbo principą.

Šias elitus rašančiam džiugu, kad pagaliau, kad ir labai pavėluotai, susirūpinta pasiliekančiųjų Vokietijoje mūsų tautiečių reikalais, nors ir tik tokia forma. Gaila tik, kad ir šis suvažiavimas, kaip ir pirmasis, nebuvo labai konkretus ir, kad kai kurie, šiuos reikalus tvarkantieji, žmonės vis dar mėgino spręsti lygtis su visais nežinomaisiais. Neteko girdėti ir konkrečių pasitarimo rezoliucijų. Vienok reikią tikėtis (to, tikimės, trokšta visi mūsų skaitytojai), kad nevisada konkrečius pasitarimus seks konkretūs darbai, o svarbiausia visų čia pasiliekančiųjų tautiečių gera valia ir kad, kai kurių Mažosios Lietuvos atstovų, nuogastavimas, girdi, — išemigravus dabartiniems mūsų bendruomenio bei politinio gyvenimo vadovams mes būsime palikti žiaurais likimo valiai — neturės pagrindo.

McGarranas kaltina DP Komisiją

Senato teisinės komisijos pirmininkas McGarran, kuris neseniai sugrįžo iš studijinės kelionės po Europą, paskelbė viešumai liudininukų pareiškimus, kuriuose kaltinama DP Komisija. Iš tų pareiškimų aišku, kad DP Komisija savo tarnautojams davusi instrukcijas parinkti emigracijai tokius asmenis, kurių tinkamumas normaliai išlieti nėra priimtas. Tai ypatingai liečia buvusius komunistus ar jiems artimo įsitikinimo asmenis ir ypač tuos, kurie būdami Vokietijoje dalyvavo juodojoje biržoje ar kt.

Senatorius Mc Garran apklausinėjo JAV piliēt, DP komisijos tarnautoją Cutler, kuris dirbo Miunchene, Butzbache, Heesene ir Frankfurte a. M. Šis pareiškė, kad DP Komisija davusi instrukcijų leisti emigruoti į JAV ir tokiems asmenims, dėl kurių kartais JAV armijos kontržvalgyba turi kai kuriu abejojimų. Cutler įsitikinimu, tų 205.000 DP parinkimas daromas, visiškai nežūrint, kokie tie žmonės yra ir nekreipiant dėmesio į tempą, kad taip smarkiai jis vykdomas. O dėl naujai įneštų pasiūlymų praplešti šį įstatymą iki 339.000, kurį remia Trumanas, tardamas, kad pirmasis įstatymas skriaudžias žydus ir katalikus, Cutler pareiškė, kad žyda šiuo (205.000) įstatymu tikrai nebuvo skriaudžiami, nes „esą, užteko tik, kad tremtinys būtų pasakęs, jog jis turis žydiško kraujo, jis tuojau pat galėjo vykti į JAV“.

Atsiųsta paminėti

M. Niedermannas, A. Sennas, F. Brenderis. Lietuvių rašomosios kalbos žodynas, Lietuviškai-vokiška dailis. 15 sąsiuvinis, apimam žodžius: pagirios-palaikyti. II tomo 385—448 psl. Leidžia Carl Winter, Universitätsverlag, Heidelberg. 15. sąsiuvinio kaina 2,40 DM. Leidyklos pranešimu, I tomo, apimančio raidės A-K, kaina 13,50 DM, II tomo pirmųjų 5 sąsiuvinų (raidės L-Pagyri) po 1,50 DM.

Pasaulio lietuvių skautų biuletenis, Nr. 38. 1949. XII. 25. Leidžia PLSS Tarybos Pirmija. 187—192 rot. spausd. pusl.

Padėka

LIETUVIO bičiuliu J. Jasinskui, mus prisiminusiam siuntinėliu iš Amerikos, nuoširdžiai dėkojame.

Redakcija ir Administracija.

Dėmesio, prabilo Probst Titelbach!

Lygiai tuo pačiu metu, kai mūsų politinį gyvenimą ir tremtinių šalpa tvarkantieji vyrai susėdę posėdžiauja ar rašyti savo istoriją ar ne, kai užuot rašę protestus dėl Lietuvos pavergimo, rašo šaukimus į „teismą“, kai kurie mokslo vyrai bent planuose baigia įvykdyti Lietuvos atstatymą ir šiam reikalui negaili nei triuso, nei lėšų, kai nuo ilgų posėdžių našta prazlyę vyrai beveik vienigai sutaria neatidaryti savo durų Mažosios Lietuvos atstovui, kad kartais tas „liuteras“ nesulaužytų suplanuotų linijų, ir lygiai tuo pačiu metu, kada brolių klaipeidiečių tarpe iškome krisio, kai penkerius metus vykdomo delsimo o ne veiklos politika, kai kurie klausimai ima išspręsti be mūsų valios tik ne visada mums naudinga prasme.

Tuo metu, kai mes neskyrėme jokio dėmesio klaipeidiečiams lietuviams ir buvome numoję ranka į dešimtį ar daugiau tūkstančių mūsų tautiečių, į tremties areną išėjo kita organizacija — Hilfskomitee der Ev. Deutschen aus Litauen — savo centrą įkūrusi Britų zonoje Burg/Dithm. vietovėje. Jos priešakyje atsistojo mums gerai žinomas Probst Paul Titelbach. Tai senas Lietuvos vokiečių Kulturverbando darbuotojas, jo pirmininkas, Lietuvos evangelikų senjoras. Nepriklausomoje Lietuvoje jis dar viską, kad vokiečiai evangelikai turėtų daugiau privilegijų ir teisių kaip lietuviai, kurių p. Titelbach ilgą laiką nenorėjo laikyti nė lygiais partneriais. Tai buvo dvasininkas, kuris „evangeliko“ sąvoką rišo su „vokiečiu“ sąvoka ir stengėsi išaiškinti, kad jeigu evangelikas, tai jau būtinai ir vokietis.

Vietoje 1949. X. 1 d. sustojusio „Dein Weg“, š. m. sausio mėnesį išleidžia naują organą — HEIMATSTIMME, remlamą atitinkamų or-ju. Laikraštis esąs nepolitinis, religi-

nis, labdaros. Bet kada ir kur religija nemaišoma su politika? Tą patį daro ir p. Titelbach.

Pirmausia jis kreipiasi į savo tikinčiuosius iš Lietuvos, ypatingai kilusius iš šių parapijų: „Keidanen, Raseinen, Ponewesch, Moscheiken, aus Schaulen und Birschen, Krottingen, Neustadt, Taurogen, Georgensburg, Schaken, Kauen, Prienen, Marlampol, Kalwarinen, Wilkawschiken, Wirballen, Kybarten, Wischtyten“ (kaip nuostabiai tai primena nacių vykdytą Lietuvos miestų krikštą!). Nelabai religiška ir nelabai krikščioniška čia nusiteikęs Probst Titelbach. Jis tuojau pabrėžia, kad lietuvių tremties spauda Vokietijoje ir Amerikoje (Naujuenos) puolančios vokiečius; ypatingai negali atleisti MINCIAI už kai kurių nacių repatrijacinį planą Lietuvos žvilgsniu atidengimą. Užmiršęs savo senos „Heimat“ svetingumą, kurlame pavikau už pačius lietuvius gyvena svetimaučiai, o ypatingai vokiečiai, šis žinomas lietuvių germanizatorius pamokslininkas ima dar priekaištauti Prel. Krupavičiui ir jį mokyti kunigiškų pareigų, įspėja net dėl perdidello jo su kunigyste, girdl, nesuderinamo patriotizmo. Beveik visuose laikraščio straipsniuose jaučiama kaž kokia kad ir nelabai vieša, neapykanta lietuviams, kurie jau tikrai nieko pikta nėra padarę p. Titelbachui nei seniau, nei dabar. Maža to, kaip sakosi norėdamas „padėti“, pradeda skelbti viešai (tuo tarpu raidėmis A—B, jų bus daugiau) 1941 m. repatrijavusių lietuvių piliėčių sąrašus, kurių pavardės beveik vien lietuviškos ir kurių dalis tebėra tremtyje. Tai esą daroma norint jiems padėti surasti jų dokumentus...

Kam pasitarčiau p. Titelbach?

Jeigu kunigui, anot jo paties, dera daugiau rūpintis religijos reikalais kaip politika, tai kam Herr Probst šia politika užsiima, kodėl kiršina lietuvių prieš lietuvi, ar vokiečių prieš lietuvi? Ar nežino p. Titelbach, kad tikintieji Lietuvos evangelikai vokiečiai, atvykę į Vokietiją jau senai sutapo su savo tautiečiais, išjungę į vokiečių parapijas ir nebe-reikalauja toli nuo jų gyvenančio senosio Probst'o patarnavimo, kurio, tiesą pasakius, ir seniau, Lietuvoje gyvendami, nelabai mėgo. Gi lietuvių evangelikai tremtyje, kuriuos seniau stengėsi aprėpti, taip pat nereikalauja jo globos, nes turi savo lietuvius kunigus, kurie skelbia Dievo žodį jų gimtajai kalba.

Jeigu toji „Heimat“ buvo anuo metu svetinga (to, rodos, neginčija nė pats laikraščio redaktorius), tai kam klūdyti ne savo žmones — mūsų vadus, kurie, kaip iš žangos šio str. matėme, ir taip nelabai slėlojasi mūsų tautiečių evangelikomis sielomis? Jeigu p. dekanas nelaiiko Lietuvos žemės vokiečių žeme, tai kam pagal nacių receptus kraipo jos vietovių pavadinimus ir stengiasi verbuoti lietuvių tautybės žmones į vokiečių (kad ir Lietuvos vokiečių) parapijas? Lietuvių tauta, nors nekentė naciško režimo, gerbė vokiečių tautą, jos žmones, ben-

Maloniems skaitytojams ir platintojams

„Lietuvis“ leidžiama vieną kartą savaitėje — penktadieniais. Paskiro numerio kaina Vokietijoje — 0,75 DM, mėnesinė prenumerata — 3 DM.

Prenumeratos kaina užsieniu, apmokant pinigais Vokietijoje — 4 DM mėnesiui. Užsienio prenumeratoriai kurie negali apsimokėti Vokietijoje DM arba atsiųsti po 10 tarpt. pašto kuponų už 1 egz. prenumeratą mėnesiui, laikraštį užsisako per „Lietuvio“ užsienio atstovus

Užsienio atstovybių adresai:
D. BRITANIJĄ. Mr. J. Palšis, 10. Warrel's Terrace, BRAMLEY-LEEDS, England.
 Prenumeratos kaina 5 shil mėnesiui.
JAV: Mr. Steponas Nasvytis, 4579 W 157 St., CLEVELAND, Ohio, USA.
 Prenumeratos kaina 0,50 dol. mėnesiui.
KANADA. Mr. K. Andriuskevicius, 3A—4th Ave., Ville La Salle, Montreal, Que., Canada.
 Prenumeratos kaina 0,50 dol. mėnesiui.
AUSTRALIJA: Mr. Jurgis Glušauskas, 2, Weroona Ave., Ascort Park, Adelaide, S.A. Australia.
 Prenumeratos kaina . shil mėnesiui.
BELGIJA: Mr. Stp. Paulauskas, 81/186, Paire du Horloz, TILLIEUR - LIEGE, Belgie.
 Prenumeratos kaina 26 fr mėnesiui.

VISUOSE KITUOSE KRASTUOSE gyvenantieji prenumeratoriai, iki ten bus paskirti mūsų atstovai ir nustatyta kitiokia prenumeravimosi bei atsiskaitymo tvarka, „Lietuvi“ užsisako, paslysdami tiesiogio Administracija (13b Memmingen Postfach 2, Germany) po 10 tarpt. pašto kuponų už vieną laikraščio mėnesinę prenumeratą.

Ar dar gali karalius Farukas išgelbėti savo sostą

„Reikalas yra daug didesnis, negu vedybos su šešiolikmete gražuole“, pasakojo mums amerikietis žurnalistas. Jis buvo neseniai ištremitas iš Kairo, ir mes jį užkalbinome viename bare, norėdami sužinoti ką nors tikslesnio apie karaliuša Faruko paskutinę meilės aferą. „Ant kortos stovi ne tik Nilo dinastijos ateitis, bet ir Egipto pozicija arabų tautų tarpe. Viskas priklausys nuo to, ar Farukas sugebės pasimokyti iš paskutiniųjų savaiečių įvykių. Priešingu atveju jis užklups tokios politinės situacijos, kurių pradžia buvo karaliui priešingos valdovų partijos laimėjimas sausio 7 d. rinkimuose.“

Mūsų kolega toliau nurodė, kad sensacingi spaudos pranešimai apie Faruko įvykdytą „sužadėtines grobimą“ nepalietė reikalo esmės. Iš tikrųjų monarchas beveik beviltiškai bandė išgelbėti nuo gresiančio žlugimo. Jo gyvenimo būdas baigias sugriauti jo sveikatą. Beveik kiekvieną naktį jis aplankęs vieną iš pustuzinio jam priklausiančių kabaretų — „biznio pasiūžėti“.

Broliai Sousse, trys graikai, kurie rūpinasi karaliaus pramogų pramone, jo didybę pristato eiles dainininkių ir šokėjų. Visuose lokaluose jam visą laiką laikomas paruoštas stalas, nes jis mėgsta pasirodyti netikėtai, dažniausiai lydimas savo sekretoriaus Pulu Bey, kurį daugelis egiptiečių laiko karaliaus juodąja siela. Jei karaliui patinka viena iš artistėlių, jis paprasčiausiai pamoja pirštu menadžeriui ir pasako: „Pasakyk jai, kad ji vidunaktį atvykū į Halway House privatiniam spektakliui“. Maža merginų tediarta atmeti kvietimą šefo, kuriam priklauso ne tik lokalas, bet ir visas kraštas.

Halway House yra ultramoderni vila, kurią karalius Farukas yra pastatęs prie kelio tarp Kairo ir Aleksandrijos. Vila stovi dykumoje, ją saugo būrys patikimų tarnų. Prabanga jos viduje eiliniam žmogui sunkiai išvaizduojama.

Pats monarchas nėra nei arabas, nei faroanų ainis. Jis kilęs iš grynai albaniškos giminės. Todėl ir jo lėbavimas vargu ar galima laikyti orientalinėmis tradicijomis. Atrodo, kad ir pats karalius tai supranta. „Karaliaus per daug inteligentiškas, kad nesuprastų žalos, kurią jis daro kraštui“, pasakojo žurnalistas. „Jis matė, kad jo privatus gyvenimas labai daug prisidėjo prie Egipto pralaimėjimo Palestinoje. Todėl jis žūtūt ieškojo pa-

kankamai žavios žmonos, kad ji jį pajęgtų gražinti į normalų gyvenimą. Visiems savo patikėtiniams jis yra įsakęs ieškoti ne tik gražių nakties plaštakių, bet ir tinkamos karalienės“.

Tai nėra taip paprasta, kaip iš karto atrodo. Tiesa, iš merginos nereikalaujama, kad ji būtų princesė, tačiau ji vis dėlto turi būti iš žymesnės mahometonų šeimos. Ji turi būti jauna, graži ir nekalta, be to, vakarų auklėjimo. Sios sąlygos kandidačių skaičių iš karto sumažino iki poros tuzinų merginų. Tokia padėtis buvo 1949 m. gruodžio 4 d., kai rūmų auksakalys Achmedas Nagibas Paša pro savo vitrinous užuolaidą karaliui parodė jauną Miss Nariman Sadek. Spauda buvo išspausdinusi jos nuotrauką, visur buvo kalbama apie artėjančias vestuves su JT valdininku Zaki Hachemu. Jos tėvas, Huseinas Fahmi Sadekas — susisiekiemo ministerijos gen. sekretorius, garsus inžinierius, aštuonerius metus dirbęs vienoje Manchesterio statybos firmoje. Jis jau buvo atspausdinęs ir išsiuntinęs kelis šimtus pakvietimų į gruodžio 8 d. įvykstančias dukters sužadėtines su Hachemu.

Apie sekančių dienų įvykius spauda buvo pilna įvairių sensacijų, paneigimų ir jų atšaukimų. Tačiau faktas aiškus, kad sužadėtuvės buvo atšauktos tą pačią savaitę, kurią Farukas susidomėjo mergina. Toliau, oficialiai nebuvo paneigta, kad karalius noris ją vesti. Atvirkščiai, visi ženklai rodo, kad jis vestuves planuoja, nepaisydamas savo šeimos protestų ir pasaulinės opinijos pasipiktinimo. „Jaunasis valdovas težino vieną klausimą“, pasakoja iš Kairo ištremitas žurnalistas: „kieno laimė svarbesnė Egiptui — tūlo diplomato ar Faruko I, Misro karaliaus, Nubijos ir Sudano valdovo, Kordofaro ir Darfuro viešpaties? Jis labai nesužadėjęs, kai užsienio spauda jį pradėjo vadinti meilės piratu“.

Norint suprasti monarcho elgesį, nereikia užmiršti, kad Egiptas ir dabar dar tebėra panašus į piramidę, kuri susideda iš karaliaus, nedidelio skaičiaus galingųjų šeimų ir milijonų pusiau išbadėjusių felachų. Laikraščiai Faruko kitą nevadina, kaip „aukštuoju valdovu“. Jis stengiasi būti riebūs, kadangi liaudis respektuoja tik didelio svorio vyrus. 20% visos dirbamos žemės priklauso jam, 28% yra 12.400 dvarininkų rankose, o 52%

tenka 2,3 mil. mažžemių. Kiti 17 mil. žemdirbių neturi niekėko. Egiptiečių metinės pajamos vidutiniškai siekia apie 200 markių.

Sio masių skurdo vidury sunkiai apskamtu kontrastu iškyla Faruko ir jo feodalų prabanga. Abdino rūmai, karaliaus rezidencija, yra tris kartus didesni už Buckinghamo rūmus, Anglijos karaliaus rezidenciją. Be to, monarchas turi dar keturias vasaros rezidencijas, Nyle jachtą, 14 Packardų, 10 Rolls-Roycų (visi skirtingų spalvų), privatų lėktuvą Heliopolį, kur visą laiką viena mašina stovi paruošta skridimui. Jį saugo stiprių milžinų rinktinė gvardija. Prisaikdintas ragautojas patikrina visus stalan nešamus valgius. Iš rūmų karalius niekad neišeina be specialios 24 motociklininkų eskortos.

Tačiau šis orientalinis fasadas kas kartą vis mažiau atitinka realią galią. Buvo laikai, kada Farukas buvo pakankamai stiprus savo valią įgyvendinti ir valdžion parinkti tik tuos vyrus, kurie jam tiko. Šiandien jie jau praėjė — ir tik dėl jo paties klaidų. Didžiausią klaidą jis padarė 1942 m., tikėdamas ašies valstybių pergale ir ministru pirmininku paskirdamas prieš anglus nusiteikusį politiką Ali Maherį. Tai buvo epocha, kada Rommelis stovėjo prie Egipto vartų, ir naujasis ministeris pirmininkas turėjo būti informuojamas apie angų strateginius planus. Jis turėjo gerų draugų Kairo italų kolonijoje, ir netrukus anglai vieno žuvusio italų štabo karininko kišenėje rado angų planų kopiją. Anglai ilgai nedelė. Kitą rytą britų pasiuntinys Limsonas (vėliau lordas Killairnas) ir gen. lt. Stone atvyko į Abdino rūmus.

Jūs didybė turi dvi alternatyvas. — kalbejo pasiuntinys monarchui: — arba Ali Maheris tuoj pat pašalinamas iš ministerio pirmininko pareigų, arba tamsta dar prieš sukelėdį sėdi lėktuvu ir skrendi P. Afrikon, kaip Egipto ex-karalius, — tai sakydamas, jis atidengė lango užuolaidą ir parodė britų tankus ir zelandiečių dalinius, apsupusius rūmus.

Pasirinkimo man nėra, bet aš to neužmiršiu, — pasakė karalius ir išblyškęs pasirašė savo seno prieso Nahos Pašos paskyrimą ministru pirmininku. Liudininkai pasakoja, kad Farukas eilę valandų po šio pasikalbėjimo laktė po savo rūmus, daugydamas vertingas porcelano vazas.

Nuo to laiko „aukštasis valdovas“ nieko

daugiau netroško, kaip tik anglams atkeršyti. Ir kai anglai 1944 m. pasitraukė, jis tą pačią naktį Naha Pašą išvijai, sakydamas, kad jis daugiau „nebeatstovaujaš tautos daugumos“. Iš tikrųjų buvo kitaip, nes Nahos Pašos vadovaujamas vafdo sąjūdis buvo vieningai politinė partija, kuri kovojo dėl žemės reformos ir geresnio masių aprūpinimo. Tačiau Farukas tada dar buvo pakankamai stiprus, kad galėtų prailginti savo autokraciją ir sau ištikimą Naktrosį Pašą paskirti vyriausybės šefu. Nuo to laiko jis pradėjo vis mažiau rūpintis valstybės reikalais, ištisias dienas prasadėdamas šalia gražių moterų karališkajame automobilų klube ir uždarame „Gezirah Sporting Club“. Neilgai reikėjo laukti, kad gandai apie privatų karaliaus gyvenimą paplįstų visame krašte.

Tas periodas nepraeio be pėdsakų Egipto darbininkų masėse, o Naha Paša sugebėjo pasirūpinti, kad šių masių nekanktrumas augtų. Netrukus prieš režimą ir skandalingą valdovą gyvenimą pasisakė ir ortodoksinių fanatinė mahometonų brolija, turinti 80.000 šalininkų. Vieną rytą, grįžiant po nakties lėbavimo, jam buvo pranešta, kad mahometonų brolijos nariai nužudė jo premjerą Naktrosį Pašą.

Norėdamas išvengti vis didėjančio masių įnirtimo, Farukas griebsė seniai išbandytos priemonės karo. Blogai apmokyta, o dar blogiau apinkluota kariuomenė pasiuntė prieš Izraelį, tikėdamasis greitai pergale atstatyti savo prestižą. Tačiau ir tuo metu, kai jo karieriai Negebo fronte krito kaip musės, jis tęsė moterų medžiokles, lyg tyčia tuo metu susirasdamas sugulovę žydaitę.

Faruko cinizmas ir pralaimėjimas Palestinoje tuoj pat prieš jį sukėlė ir privilegijuotus sluogsnius. Nuotaikas pastrino ir karalienė Farida padovanojusi jam tris dukteris. Pracitą žiemą, vieną vakarą, ji atsisakė su juo drauge pasirodyti viešai. Po dviejų savaiečių jis persiklystė, tariamai dėlto, kad jį nepagimdžiusi suėnaus. Drauge jis jai uždraudė dar kartą iškelti bijodamas, kad ji kitam vyrui galinti pagimdyti sūnų ir tuo būdu žmonėms parodyti, kad dėl ipėdinio stokos gali būti ir jis kaltas.

Netrukus iš Irano grįžo gražuolė jo sesuo Favzia, taip pat persiklyrusi su sachu. Kai Farukas aerodrome ją švelniai sutiko, sustinėje paplito dar piktesni gandai. Mahometonų brolijos galva, Hassanas el Banna, net pradėjo skelbti, kad Farukas ir Favzia esą daugiau, negu brolis ir sesuo. Agitatorius po dviejų savaiečių buvo gatyvų kautynėse užmuštas, tačiau gandas nenuitilo, vis labiau žlugdydamas karaliaus autoritetą. Ir skandalas dėl gražuolės Nariman Sadek buvo tik ilgos istorijos tęsinys. Artėjant sausio rinkimams, karalius pamatė, kad jis visų apleistas. Be karalienės, be simpatijų net pačiuose turtinguosiuose sluogsnuose, be kariuomenės, kuri jį ne be pagrindo laiko pralaimėjimo Palestinoje kaltininku, paramos jis buvo priverstas šypotis ir tuo metu, kai masės sausio 7 d. atidavė valdžią į jo prieso Nahos Pašos rankas.

Vistiek, ar Farukas ir Miss Sadek susituoks ar ne, ateinančiais mėnesiais Egipte lauktina permainų. Egiptiečių mirtingumas didžiausias pasauly. Kas penktas kūdikis neišgyvena nė metų. Daugelis šeimų mėsos paragauti tegali tik vieną arba du kartus per metus. 80—90% visų gyventojų yra analfabetai. 90% serga akių pūliavimu. Naha Paša ir jo vafdas yra pasiryžę šias blogybes pašalinti. Karalius negalės nei šioms socialinėms reformoms pasipriešinti, nei padėti jas įgyvendinti. O jeigu jis ir toliau savo kraštu mažiau rūpintis, kaip naktiniais klubais, gali tikrai atsitikti tai, ką jam Aga Khanas pranešavo gruodžio mėnesį: jis neteks sosto. Jeigu ji susipras, iš šio palyginti dar jauno vyro (30 m. amž.) galbūt dar išeis monarchas, pateisinąs savo vardą. O Faruko vardas — nors tai ir keistai skambėtų — reiškia: „Tas, kuris rūpestingai skiria tiesą nuo netiesos“.

Sunku pabėgėliams Jugoslavijoje

Kai kurie vengrų ir rumunų laikraščiai tremtėje mūsų korespondentui nusiskundė labai sunkia vengrų, rumunų ir bulgarų pabėgėlių bukle Jugoslavijoje, kurie paskutiniųjų metų bėgyje, negalėdami pakelti sunkių gyvenimo sąlygų savo okupuotose kraštuose, pasitraukė į šį kraštą, ir paprašė azylio teisės. Pabėgėliai tikėjosi, kad Tito vyriausybė, būdama nedraugiška TSRS-ui, duos prieglauda. Deja, skaudžiai nusivylė. Jugoslavijos valdžia įsakė juos visus suimti, internuoti ir pasodinti į kalėjimus bei priverčiamųjų darbų stovyklas. Jie dabar neturi jokios galimybės susisiekti su laisvuju pasauliu ir net šauktis jo pagalbos. Tokių pabėgėlių esą priskaitoma apie 5.000.

Vengrų ir rumunų laikraščiai Vokietijoje gavė net žinių, kad esą Jugoslavija vedanti slaptas derybas su TSRS, siulydama šiuos pabėgėlius iškeisti į Tito šnipus ir kitus jo šalininkus, kurie savo laiku buvo suimti Stalino parėdymu.

Ženeva. IRO vyr. vadovybė praneša, kad ji labai mažai tegalinti padėti 5.000 senų

Jei Petainas mirytų...

Konfiskuotieji plakatai buvo 10 kvadratinį metrų dydžio. Tačiau jų teksta sudarė tik vienas sakiny: „Seniausias pasaulio kalinys“. Tie žodžiai buvo po uniformuoto senelio portretu. Šu Prancūzijos maršalo kepure. Tai buvo Petainas — 93 m. amžiaus. Vidaus reikalų ministeris patenkintas atsiduso, kai policijos prefektas ant jo stalo padėjo konfiskuotą plakatą. Jei valdininkai būtų tik keletą valandų pavėlavė, tūkstančiai šiu plakatų būtų buvę išklijuoti ant visų Prancūzijos mūrų.

Ir vidaus reikalų ministeris Renė Mayeris turi daug rūpesčių su Petainu. Tiesa, apdraudimo bendrovių matematikai apskaičiavo, kad 93 metų senelis dar gyvenusių mažžiausiai penkerius metus. Bet niekas negali tvirtinti, kad Petainas šią „normą“ dienos tikslumu išpildys.

Visus nervuojaš klausimas: kas turėtų nusitiktį, jei Petainas rytoj mirytų? „Tesuka galva vidaus reikalų ministeris“ — pareiškę kolega iš teisingumo. Sis gi aiškino, kad vidaus reikalų ministerija su kalinio laidotuviomis neturinti nieko bendra. Dar kategorisknis buvo karo ministeris: „Petainas? Jo nėra karininkų sąrašuose. Kodėl mes turime rūpintis jo laidotuviomis?“

Nė vienas nesijaučia visiškai atsakingas. Tačiau po truputį — visi. Todėl ir dėl Petaino gyvo lavono įvyko ilgi trijų ministerių pasitarimai.

Pasitarimo bazė buvo greit rasta: staigmenos jokių būdu neleisinos. Petaino laidotuvių reikalai turi būti iki detalių iš anksto aptarti. Mat, bijomasi, kad Petaino mirtis galinti iššaukti demonstracijas, ir iš anksto ruošiamasi jas sukludinti. Trys ministeriai kalbėjo ištisas savaites, kol nustatė pirmuosius tris laidotuvių programos punktus.

Prieš kelias dienas šis planas ir pasirašytas. Slaptuose vidaus reikalų ir teisingumo ministerijų pasitarimuose jis jau net ratifikuotas. Punktai:

tuoj po Petaino mirties jo gydytojas konstatuoja mirties faktą; apie mirtį pranešama velionio žmonai; lavonas atiduodamas vienuolėms — numazgoti ir perrengti civiliais drabužiais. Uniformos neduoti, nors giminės to ir reikalauja.

Iki šios vietos viskas buvo aišku. Sunkiaiau buvo susitarti dėl laidojimo vietos. Į klausimą iš karto buvo atsakyta negatyviai: Petainas negali būti laidojamas savo gimtinės, Cauchy le Tour kapuose. Apie Paryžiaus kapus net nekalbėta. Tik po ilgesnių debatų susitarta Petainą laidoti vietoje, internavimo saloje. Jo mirties dieną nutraukiami visi telefono ryšiai tarp d'Yeu salos ir žemyno. Net ir „Invicta“, vienintelis keleivinis garlaivėlis, kuris jau dešimtis metų plaukioja tarp salos ir žemyno, tą dieną gaus progą 24 valandas pailsėti.

IRO laivai gabens olandus

Aštuoni IRO laivai, kurie grįžta iš Australijos nugaubė ten naujus DP transportus, užsuks į Djarkartos (Batavijos) uostą, kur paįms iki šiol ten buvusius olandų kariuomenės dalinius, kurie po Indonezijos valstybės sukūrimo ten neberekalingi, ir atveš juos į Amsterdamą ir Rotterdamą. Pirmieji kariuomenės daliniai atplauks laivu „Goya“, kuris neseniai iš Trieste išplaukė į Melbourne, Panašiai darys ir kiti laivai. IRO — Olandijos sutartis galios mažiausia 6 mėnesius ir visą kelionės laiką bus gabnami Olandijos kariai. (mn)

Rumunų pabėgėliai Vokietijoje

Siuo metu Vokietijoje priskaitoma apie 10.000 rumunų tremtinių, kurie gyvena išsimėtę po visą Vokietiją. Didžiausias jų centras yra Freisingas prie Müncheno, kuriame išėina ir vienintelis jų laikraštis. IRO neteikia jiems kokios nors globos. Rumunai daro žygius, kad juos globotų IRO socialinė komisija.

Vergija čekų urano kasyklose

„Buvau nubastans ketveriais metais sunkių darbų kalėjimo už nelegalią politinę veiklą, nors mano teisėjai jokiū būdu to įrodyti negalėjo“, pasakoja J. T., vienas iš tų nepaprastų drąsuolių, kuriems pasisekė pabėgti iš čekų urano kasyklų.

Iš visų čekų „liaudies demokratijos“ kalėjimų kiekvieną dieną eina specialūs transportai į urano kasyklas; surakinti kaliniai sugrūdami į gyvulinius vagonus; kiekvienus 60 kalinių lydi 40 sunkiai ginkluotų policistų. Paskutiniu metu į lagerių sritį kiekvieną naktį būdavo atgabenama po 1200 asmenų, kurie dažniais atvejais, šaltam lietuvių, turėdavo po atviru dangumi išstovėti 24 valandas, kol rusų komisijos teikdavosi juos išskirstyti į atskiras stovyklas.

Kurortas virto KZ

Joachimsthalis, anksčiau plačiai žinomas ir puošnus radijomo kurortas, šiandien yra virtęs urano kombinato centru, kurį rusai saugo kaip savo akies lėlytę. Prieš karą čia 800 vokiečių-bohemų kasė sidabrą. 1949 m. rudenį dirbo jau 14.600 politinių kalinių vienuolikoje stovyklų; po paskutinosios areštų bangos šis skaičius turis būti net padvigubėjęs. Vokiečių belaisviai, dirbė čia nuo 1945 m., dabar Maskvos spaudimu „atleidžiami“, t. y. turi pasirašyti, kad dar dvejus metus „savu noru“ dirbs kasyklose, ir apgyvendinami tušėniuose Joachimsthalio slėnio kaimuose, kurie tuo būdu iš naujo susilaukia vokiečių tautybės gyventojų. Šalia relatyviai mažo vokiečių darbininkų skaičiaus šiame Čekoslovakijos pasienio ruože gyvena milžiniškas čekų kalinių skaičius — tipiškąs kominforminės politikos elastingumo pavyzdys.

Administraciniu požiūriu baudžiamosios stovyklos priklauso Bory (prie Pilseno) kalėjimui. Kiekvienas kalinių transportas iš karto nusiunčiamas į centrinį Vikmanovo lagerį, kur per pirmąjį kalinių patikrinimą pasirodo ir pirmieji sovietiniai rusai: nusipenėję ponai, civiliais drabužiais, patikrina kalinių kūno struktūrą bei jų mūskulų stiprumą ir pagal duomenis išskirsto į atskiras stovyklas. Čia viskas vyksta kaip Romos vergų turguje, tik biurokratiškumas jai suteikia modernumo atspalvį. Atskiros stovyklos pastatytos pagal vokiečių ir rusų jau gerai išbandytą pavyzdį: maždaug dvejų kvadratinį kilometrų plotė eilės barakų, aptvertų dvigubom slytiuotų vielų tvorom, šeši kulkosvaidžių bokštai, prožektoriai, nuolatine kontrole. Bet kokių sanitarinių įrengimų nėra; penkiems šimtam vyrų keturišios išvietės. Stovyklos vyr. gydytojas, kadais Pragos medicinos mokslo pažiba, šiandien pats kalinys, dirba tušėniomis rankomis. Pakietus gauti uždrausta, tik kartą per pu-

sę metų leidžiama gauti ir parašyti atvirlaiskį. Kalinių tarpe maišosi saugumo policijos agentai, persirengę kaliniais; metodiskai ugdoma nepasitikėjimo ir savitarpinės neapykantos atmosfera. Stovyklų apsauga dviguba: vidinį postų žiedą sudaro kareiviai, išorinį — policija. Visoje stovyklų srityje policija ryši palaiko radijo telefonu.

Stovyklose kalinami visi tie „reakcionieriai“, kuriems nepasisekė šuoliu pro langą arba nuotykingu pabėgimu per miškus pasprukti nuo policijos arba partinės milicijos. Čia mardėja kunigai ir generolai, prekybininkai, darbininkai ir intelektualai. Generolas Sipekas, 2. D. kare iš anglų gavęs mėlynojo raišėio ordina už nuopelnus Artimuosiuose Rytuose, dirba šalia buv. parašutininkų komendanto gen. Prikrjolo. Šachtose rūdą kirkuoja aukštųjų mokyklų profesoriai šalia buvusių savo studentų. Vienas aukštasis dvit-

—————

Abu labu tokiu

„Tarp kitko mes su bolševizmu turime daugiau bendro, negu to, kas mus skiria; visų pirma, tikrą revoliucinę dvasią... Aš padariau iš to išvadas ir įsakiau buvusius komunistus priimti į partiją. Iš smulkių buržujų — socialdemokratų ir profsajungų veikėjų — nacionalsocialistai neišeis. Bet iš komunistų — visada“. — taip aiškino žinovas, jis vadinosi Adolfas Hitleris.

Berlynisūkis „Der Monat“ prie šios citatos priduria: „Komunistai po Hitlerio mirties pareiškę visiška priarimą tai nuomonei. Jie pradėjo intensyviai į SEDistų partiją telkti naciūs...“

—————

sisūkis, kuris buvo apskūstas už tai, kad barake laikęs mišias, buvo išgabentas į karcerį. Žinomas Pragos sportininkas, kurį rytinio patikrinimo metu sargybiniai kankino, po kelių valandų pasikorė. Baisiausios valandų yra pagal vokiečių KZ pavyzdį atliekami rytiniai ir vakariniai patikrinimai: kaliniai po dienos darbo šachtose, be valgio, turi išstovėti dar šešias valandas rikiuotėje. Paskutinėmis savaitėmis į stovyklas atvyko nauji transportai — aukos paskutinės areštų bangos, kuri įvykdyta tik dėlto, kad užmaskavus partijos viduje vykstantį valymą. Tūkstančiai areštuotųjų iš karto buvo suvaryti į primityvų lagerį prie Pragos. Čia jie buvo klasifikuojami: A raide pažymėtieji

ėjo į urano kasyklas. B — vyko aerodromų statyti, C — į ginklavimo pramonę, o ke tvirtoji grupė — į miškū medžių kirsti.

Dubėnėlis vandens kasdien...

Urano kasyklų stovyklose darbo diena prasideda 5 val. ryto. Juoda kava, sausa duona ir rytiniu patikrinimu. Išstovėję kelias valandas aikštėje, jie eina atstuoniems valandoms į šachtas, kur dažnu atveju tenka išdirbti dar tris valandas papildomai. Kaliniai dirba vidutiniškai 600 m gylje; primityviais įrankiais jie turi laužti rūdą ankštos skylės, dažnai iki kelių stovėdami vandenyje. Už darbą „atlyginama“ po 15 hellerių valandai, tačiau iš uždabio kiekvienam atskaitoma prenumerata už komunistų partijos centro organą. Po pietų dirbama viršuje — skalbykloje arba kitur. Po darbo įvyksta vakarinis patikrinimas ir dalinama sriuba arba kava. Didžiausia kančia kaliniams yra vandens stoka. Kiekvienas kalinys per dieną gauna tik vieną dubenėlį vandens, kurio turi pakakti prausimuisi, gėrimui, skalbimui ir indų plovimui. Todėl visi geria šachtose trykstantį vandenį, kuris dėl jodo stokos iššaukia sunkius suirgimus. Lagerio vadovybė neseniai bandė 25 km ilgio vamzdžiais vandenį atpompuoti iš artimiausios upės; pasėkoje — šiltinės epidemija, kuri iš stovyklos persimetė ir į apylinkes; Joachimsthalį teko ištisiems mėnesiams karantinuoti. Šiltinė ir plaučių vėžys — urano spinduliuotimo pasėkos — yra nuolatinės urano stovyklos rykštės.

Grady! Grady!

Joachimsthalio urano lageris yra svarbioji urano srities, kuri siekia Saksoniją, dalis. Siena čia netekusi bet kokios prasmės. Ir vienoje ir kitoje pusėje — Saksonijoje ir Bohemijoje — viešpatauja ta pati sistema. Administracija abipus sienos yra rusų rankose. Rusai yra inžinieriai, iš rusų susideda darbo jėgos atrinkimo komandos ir agentai, kuriems pavesta eliminuoti sabotžo veiksmus. Karštingiaški stengiamasi paleisti darbą naujas šachtas ir padidinti produktivumą. Senosios sidabro kasyklos, kurios jau prieš 300 metų arba dar seniau apleistos, dabar išpompuojamos, tiriamos. „Grady! Grady!“ — tai šūkiiai naujos urano karštingės: bet kokia kaina Maskvai telegrafuoti naujus radinius. „Grady!“ — karštingė apėmusi net patį respublikos premjerą Zapotockį, kuris neseniai viename mitinge pasididžiudamas pareiškę, kad Čekoslovakija sovietams tiekianti tūkstančius tonų urano rūdos. Apie dešimčių tūkstančių žmonių ašaras ir skurdą jis nekalbėjo: asarų juk negalima išreikšti plano skaitmenimis, o kita vertus — juk „Grady“ svarbiau, negu žmogus. (TAT)

Liežo lietuviai

Apie Liežą yra daugiausiai anglies kasyklų ir čia koncentruojasi Belgijos sunkioji pramonė. Čia keletas kilometrų matosi „pragaro ratai“, kurie leidžia vyrus į požemį, o iš ten iškelia ne tik juos, bet ir anglį. Visos kasyklos senos, nemoderniškos ir todėl jose neperdaugiau žmonių dirba. Čia ir lietuvių yra perpus mažiau nei Limburgo provincijoje, kur kasyklos žymiai moderniškesnės ir jose dirba tūkstančiai darbininkų. Tačiau Liežas-Tilleury dėl čia susispietusių lietuvių — angliakasių judrumo virto Belgijos lietuvių sostine.

Trys iš penkių Lietuvių Bendruomenės Belgijoje Centro Valdybos narių gyvena Lieže. Taip pat ir visi trys Revizijos Komisijos nariai. „Gimtoji Salis“, gimusi Briuselyje ir vėliau perkelta į Limburgą, pastoviai išsikūrė tik Lieže. Lieže-Tilleury lietuviškoji mokykla veikia jau dveji metai. Pamokos iš pradžių vyko du kartus savaitėje ir mokytajavo dvi benediktietės seselės: Agnietė ir Laurencija. Mokinių skaičius sumažėjus, pamokos vyksta dabar tik kartą savaitėje ir jas dėsto tik viena sesuo Agnietė. Lieže minios ir visos lietuvių šventės.

Vasario mėn. 5 dieną Liežo apylinkės lietuvių rinkosi valdžią. Išrinkti: Pranas Sekmokas — pirmininku, Aleksas Paulauskas — vicepirmininku, Julius Kumpis — sekretoriumi, Juozas Sadauskas — kultūrinių reikalų vedėju ir Kazys Banevičius — kasininku. Revizijos komisijon: Zelvys, Maciulevičius ir Černiauskas.

Sausio mėn. pradžioje iš Anglijos atvyko misionierius jezuitas tėvas Bružikas, kurs

Koncertas Kempene

Nors mes visi gyvename emigracijos išvakarėse ir ne vieno mintys sukasi apie užjūrius, tačiau atsiranda žmonių, kurie, nežūrint nepalankių gyvenimo sąlygų nei siaurėjančios emigracinės karštilgės, dirba ir deda visas pastangas, kad tremties dienose nesilauptumėt taip vieniši.

Pernai metais atvykęs „Dainavos“ ansamblys, nors ir nebe toks pajėgus kaip ankščiau, bet dar puikiai save reprezentuoja, vadovaujamas muz. Stp. Sodeikos, suruošė puikų koncertą su „Pabaigtuvėmis“ nukelidamas visus mintimis į tėviškę nors ir mažai valandėlei.

Sio mėn. 5 dieną ir vėl Stp. Sodeikos iniciatyva buvo suruoštas fortepiono studijos koncertas, kurio metu buvo išpildyta lietuvių bei tarptautinių kompozitorių kūriniai. Be to, keletą kūrinių išpildė St. Klimaitė (solo), moterų duetas, trio ir mišrus sekstetas.

Kempeniškiai, kurie jau seniai buvo girdėję lietuvišką dainą, reiškia muz. Stp. Sodeikai padėką ir tiki, kad šis koncertas, pavairinęs niūrias tremtinio dienas, nėra paskutinis.

Nors ir „rygoj“ pabuvojęs, Džiauta diena po dienos artėjo prie Amerikos krantų. Iš-kankintas begalinio supimo ir 105 balų stiprumo vėjo, vos laikėsi ant kojų ir pasidarė toks priekabas, kad retą kurį praleisdavo neužkabines. Užpildant reikalingą kartoteką, mašininkė sėdėjo prie vieno stalo su kita panele ir dalinosi vakarykščio pokylio išpu-džiais. Paėmus Džiautos anketa, pradėjo:

- Iš kurios stovyklos?
- Iš Hanavos, — atsako Džiauta.
- Ach, Hanavos.
- Tik — tak — tak, tik — tak — tak, — tarška mašinėlė.
- Kaip jums, panele, patiko ponios Petrienės skunelė, — staiga kreipiasi mašininkė ir priešais sėdinčią panelę. — Jūsų pavardė?
- Džiauta.
- Ach, Džiauta.
- Tik — tak — tak, tik — tak — tak, — tarška mašinėlė.
- Panele, baras buvo tiesiog visokiais gėrimais užverstas, — tęsia mašininkė. — Jūsų vardas?
- Petras.
- Ach, Petras.
- Tik — tak — tak, tik — tak — tak, — tarška mašinėlė.
- Panele, kur jūs pirkot tokius gražius batelius, — teiraujasi mašininkė. — Dovanokit, kur mes sustojom?
- Prie „Petro“, — trumpai primena Džiauta.
- Ach, prie Petro. Kada gimėt?
- 1913 liepos 4 d.
- Ach, liepos ketvirtą.
- Tik — tak — tak, tik — tak — tak, barška mašinėlė.
- Panele, iš kur gauna pinigų ponas Lukas naujiems rūbams? Ach, dovanokit, ką mes užrašėm?
- Liepos ketvirtą, — padeda Džiauta.
- Ar Tamsta vedęs?
- To jum — nereikia žinoti, — trumpai kerta Džiauta.
- Ach, nereikia. Dovanokit. Jūsų užslėmimas?
- Tas jums irgi nereikalingas. Prašau klausiti tai, kas anketoje reikalaujama, — širsčia Džiauta.

Trumpai iš visur

* Los Angeles, Californijoje, mirė prel. Mykolas Krušas, ilgą laiką klebonavęs Chicagoje. Mirė sausio 31 dieną, eidamas 71 metus. M. Krušas buvo pirmasis lietuvis prelatas Amerikoje. Palaidotas Chicagoje.

* Kun. St. Yla toliau aprašo lietuvius kandidatus į šventuosius. Šį kartą jis mini kun. Jurgį Matulaitį, buvusį Petrapilio Dvasinės Akademijos profesorių ir Marijonų vienuolijos atnaujintoją, ir kun. Alfonsą Lipniūną, mirusį Punske, tik išėjus iš Stutthofo kacetos.

* Lietuvių Katalikų Spaudos Draugija artimiausiu laiku išleis tris knygas: A. Gervyžio „Už spygliuotų vielų“, prof. St. Kolupailos „Nemunas“ ir A. Vaičiulaičio naujų novelių rinkinį.

* Daininkas St. Baranauskas, kuris šiuo metu gyvena Gary, Ind., nori persikelti į Chicago, kur yra įsikūrę jau apie 3,000 naujai atvykusių lietuvių.

* Teisininkas V. Bulota, ilgesnį laiką užtrūkęs Grohno pereinamojo stovykloje dėl papildomų garantijų, jau atvyko į Chicago.

* Prof. J. Zubkus, pagarsėjęs nosies ir ausų ligų specialistas, šiuo metu gyvena Chicagoje, gydydosi Sv. Kryžiaus ligoninėje. Jis gavo širdies indų trambozą. Gyvybei pavojus esąs praėjęs.

* Muzikas Jeronimas Kačinskis gyvena So. Bostone ir vadovauja Sv. Petro bažnytiniam chorui.

* BALFO pirmininkas kun. Končius archyviskupo Skvirecko pakeltas į Kauno Kapitulos garbės kanauninką.

* Amerikoje išleistas pirmasis AIDŲ numeris, leidžiamas Tėvų Pranciškonų. Žurnalą redaguoja rašytojas A. Vaičiulaitis. Numeris įdomus, skoningas.

* Pulk. K. Skirpa, buvęs Lietuvos Pasiuntinys Vokietijoje, neseniai iš Airijos atvykęs į Ameriką, pradėjo dirbti Kongreso knygyne Washingtone.

* Vasario 5 d. NEPRIKLAUSOMOSIOS LIETUVOS 5 Nr. buvo įdėtas didelis skelbimas, pavadinamas: „Tavo paties sargyboje“. Šiuo skelbimu Kanados apsaugos gen. Štabas kviečia jaunos vyrus stoti į kariuomenę bet kokiu ginklu rūšin.

Prof. T. Petkevičius Urale

Iš sovietų nelaisvės grįžę vokiečiai teigia, kad daug pabaltiečių, ypač lietuvių, gyvena Urale, Čeljabinsko srityje, Kijymo aps. esančioji Ovdirdy stovykloje. Po kurio laiko jie iš ten išsiunčiami tolyn į Sibirą.

Tarp kitų lietuvių ten esąs ir prof. T. Petkevičius ir M. Slezevičiaus brolis (?), abu iš Vilniaus. Petkevičius esąs nubaustas už Lietuvos TSR universitetą kritikuojančią straipsnį. Jį žmona buvusi du kartus lėktuvu atskridusi jo aplankyti (?).

Boikotuos bimbinkus

Chicago ir apylinkių lietuvių buvusių tremtinių susirinkimas, kuriame dalyvavo apie 500 asmenų, nutarė skelbti boikotą tiems, kurie remia ir užtaria bolševikų okupaciją Lietuvoje.

Tokie Lietuvos priešų ir naikintųjų rėmėjai pirmoje eilėje nurodomi laikraščiai „Vilnis“ ir „Laisvė“, o taip pat ir organizacijos, atvirai ar slaptai veikiančios komunistų fronte.

Kada lietuvių tauta bolševikų yra taip skaudžiai kankinama, kiekvienas kankintųjų teisintojas, užtarėjas ar pritarėjas pats darosi dalyviu budelių veiksmų prieš lietuvių tautą. Todėl ir santykiuose su tokiais budelių talkininkais reikia daryti atitinkamas išvadas.

Nuosekliai galvodamas, susirinkimas nutarė priminti lietuviams verslininkams, kad garsinimasis laikraščiuose, kurie talkininkauja lietuvių tautos žudytojams, yra irgi to žudymo rėmimas. Todėl lietuviams prekybininkai ir kitokie verslininkai yra kviečiami pagalvoti apie tai ir nuo tokio rėmimo susilaikyti. Tie, kurie ir toliau garsinsis pas lietuvių tautos priešų agentus, turės būti laikomi sąmoningais jų rėmėjais.

Iš to išvada — lietuviui netinka turėti ką nors bendra su tokiais rėmėjais. Prieš Lietuvos priešus nukreiptas boikotas turės būti taikomas taip pat ir jiems.

Chicagočiai kviečia dalyvauti tame boi-

kote visus sąmoningus lietuvius. Vadinasi — ne tik neremti prenumerata ar skelbimais komunistinių laikraščių, bet ir nesikreipti jokiais reikalais pas tuos verslininkus, kurie tokioje laikraščiuose garsinasi, tuo remdami lietuvių tautos išdavikus. DIRVA.

Paskaitos apie bolševikus ir Lietuvą

Los Angeles, Loyolos aukštesniojo mokykloje mokosi lietuvis moksleivis Rimtautas Aleksandras Dabšys. Šis jaunuolis, mokytojų jėgų pakviestas, visose mokyklos klasėse, o jų yra net 18, skaito paskaitas apie Lietuvą ir bolševizmą. Paskaitoms susidomėjimas didelis, o dar didesnė nauda mūsų laisvės bylos reikalui.

Atsimenant, kad mokykloje mokosi apie 1,000 moksleivių, tai po visų paskaitų apie Lietuvą ir jai bolševikų daromas skriaudas kalbės mažiausiai apie 1.555 amerikiečių šeimas.

Šiuo gražiu R. A. Dabšio pavyzdžiu turėtų pasekti ir kitų mokyklų lietuvių mokiniai. Žinoma, gabseniųjų lietuvių mokinių tėvai turėtų pasistengti sudaryti tokią programą, tai yra, duoti mokytojams mintį, kad jie tokias paskaitas rengtų. Juk galima jiems tiesiog nurodyti čia paminėtą Loyolos mokyklos pavyzdį. Pažymėtina, kad mokiniai su daug didesniu susidomėjimu klauso neseniai iš Europos atvykusio savo naujo draugo paskaitojim, negu kokio nors, kad ir labai garsaus profesoriaus paskaitos.

Nesusikalba dėl minėjimo

Ir šiais metais Clevelande įvyks du Vasario 16-tos paminėjimai...

Prieš maždaug mėnesį laiko įvykusiame keliolikos organizacijų atstovų pasitarime nutarta tą šventę surengti vasario 19 d., didesnėje ir gražesnėje salėje, pasikviečiant žymių amerikiečių. Pageidauta, kad tą dieną įvyktų ir specialios pamaldos bent vienoje iš Clevelando lietuvių bažnyčių.

Tačiau, kai sudaryto komiteto atstovai kreipėsi į šv. Jurgio bažnyčią pamaldų reikalui, tai jie sužinojo, kad čia Vasario 16-tos minėjimas ir jo programa jau visiškai suplanuota vasario 12 dienai. Tada būsiančios ir pamaldos užimtos, o, be to, vėliančių ne šios parapijos ribose ir globoje, dalyvavimas šventės rengime pasirodė esąs nereikalingas, nors ateiti ir dalyvauti kviečiami visi.

Naujoje parapijoje ta dieną pamaldos užimtos, o, be to, parapija ta sekmadienį rengia savo jubiliejinę vakarienę ir jos atstovai pageidavo, kad vasario 19 dieną jokių kitų iškilmių nebūtų rengiama.

Vis dėlto Kultūros Fondo Valdyba, turėdama keliolikos organizacijų atstovų pave-

dimą surengti Vasario 16-tos paminėjimą iškilmingiau ir platesniu mastu, pasiryžo rengti tas iškilmes vasario 19 d. Public Auditorium Mažajame Teatre.

Iš rengėjų tuo tarpu teko patirti, kad minėjimo programa prasidės 3 val. po pietų, kad šalia paminėjimo kalbų bus meninė programa, kurią rengia Ciurlionio ansamblio dalyviai, bus išraiškos šokiai (Aldona Valeičaitė), atitinkamos deklamacijos (Petras Mazelis) ir tt. Numatoma, kad minėjime dalyvas keletas žymių amerikiečių garbės svečių. Smulkiau apie programą bus pranešta kitą savaitę.

Iš šv. Jurgio parapijos salėje numatoma minėjimo rengėjų patyrmė, kad ten minėjimas vasario 12 d., kad minėjimo programoje dalyvas net trys chorai, kad ypatingai bus kreipiamas, dėmesys įtraukti į paminėjimą vaikūčius, ir kad visi Clevelando lietuvių be skirtumų kviečiami atsilankyti.

Iš visų girdėti apgailestavimai, kad vėl įvyksta išsisklaidymas šios šventės paminėjime. To priežastis esanti ta, kad nepakanamai anksti pradėta tartis apie šventės rengimą, todėl ir pradėjo visi rengti taip, kaip kas išmano. Ar nereikėtų jau dabar pradėti pasitarimus dėl 1951 metų Vasario 16-tos minėjimo?...

Džiauta raso...

— Ach, nereikia. Dėkui. Sekantis, — skuba iš nemalonių padėties išsipaisti mašininkė.

Džiauta užkopia ant denio ir, rankas užpakalyje sunėręs vaikšto ten ir atgal. Nesilaikė patarimų ramiai tūnoti, bet su įniršimu norėjo nugaleti jūros dievo Poseidono užmačias.

Nejučiomis sustoja ties vienu farmeriu. Hanavoje Džiauta buvo istelgęs bendrovę „Skrynja“. Žodžiu, norėjo pagelbėti plačiajai visuomenei. Tačiau šis farmeris buvo Džiautai, taip sakant, porą skrynijų nudžiūvojęs. Pinigų iš to farmerio Džiauta jau nesitikėjo atgauti, bet norėjo porą karčių žodžių jam pasakyti.

— Gerai spauda rašo, kad farmeriai sukčiai, — drožia Džiauta be įžangos.

— Ką? Gerai, kad mus persekioja. Aš apie tai kam reikia pranešti ir tau teks „Ašarų saloje“ atgailauti ir atgal pasisų.

— Aš nesakau nieko apie persekiojimą, — teisinasi Džiauta.

— Neišsisuksi. Aš turiu liudininkus, kurie girdėjo, — rodo farmeris į šalia stovintį savo tautietį.

Džiauta užsikirto ir, nei žodžio nesakęs, pasuko savo guolio link. Nepasakysiu, kad Džiauta būtų labai nusigandęs, bet vistiek gali tas farmeris ir nemalonumų padaryti. Dar labiau susirūpino Džiauta, kai pietų metu pamatė tą farmerį iš laivo kapitono kajučės išeinant. „Dabar mane įskundė“, galvojo Džiauta. Pradėjo mažiau viešumoje rodytis ir su nieku į kalbas nesileido. Vakare garsiakalbis paskelbė:

— Džiauta Petras, tučiuojau į laivo administracijos raštinę.

Džiautai plaukai piestu atsistojo. „Petreliai, baigtos tavo dieneles“. Drebedamas žengė ir raštinę ir dairėsi, kur čia laivo kapitonas jį už kalnieriiaus griebė. Prie stalo sėdėjo ta pati mašininkė.

— Ach, dovanokit, ponas Džiauta. Aš jūsų gimimo metus praleidau. Užrašiau tik

„liepos ketvirtą“. Prašyčiau pasakyti kuriais metais gimė.

— 1913, — lyg kalną nuo krūtinės nuvertė Džiauta ir, žemai linkčiodamas, atbulas atsitraukė per duris. Su garsiakalbiu Džiauta juokų nekretė. Emigracijos stovykloje jam teko kurį laiką per garsiakalbį kalbėti. Prieteliai pastebėję visišką jo šiam darbui atsidavimą, iškretė šposą. Ant rašto apie siuovamos mašinos naudojimą, kurį reikdavo kiekvieną rytą perskaityti, prieteliai užrašė: „Dėl ryt atvykstančios komisijos šį raštą skaityti visą dieną kas 5 minutes.“

Radęs šį raštą, tuojau ėmėsi jį pildyti. Perskaitė kartą, kitą. Vos baigia skaityti — jau 5 minutes praėjusios, ir vėl iš naujo turi pradėti. Mato, kad šį kartą įsakymo nepajėgęs išpildyti. Metė skaites. Per pietus giriasi prieteliams:

— Užrašė, kad turiu apie siuovamą mašiną kas 5 minutes skaityti. Aš tik baigiu ir vėl turiu pradėti. Mečiau. Aš ne toks durnas, kad taip daryčiau.

Laivui prasmukus pro „Ašarų salą“ ir, atrėmus šoną į krantinę, Džiauta ramiau atsiduso. Amerikos muitininkai visai nepanašūs į Kristaus iš bažnyčios išvytus muitininkus Galėjai „dusyk valytos“ ne tik dvi bonkas, bet ir visą satinę atsivežti. Kažkodėl reikalai taip susipainiojo, kad prie laivo Džiautos telaukė tik farmeris, šį kartą jau tikras. Prieteliai, matyt, buvo į „džiobą“ išvykę.

Barškančiu Fordu dulkėtu vieškeliu nudarė Džiauta farmos link. Farmeris parodė kambarį ir išėjo. Po vargingos kelionės Džiauta gyveno viena viltimi — kristi lovon ir tol nekelti, kol šonus nepradės skaudėti. Skubiai tēškė rūbus kertėn ir jau buvo bekelias koją į lovą, bet prasišė durys ir tarpdurėje įsispraudė šeiminingo stuomuo: Komen!

Džiauta yra drausmingas ir, nebodamas skaudančių sąnarių, nusekė paskui farmerį į karvių tvartą. Prasidėjo karvių melžimų

pamoka. Farmeris aiškino melžimo aparato veikimą, kur spausiti ir kur nespausiti mygtuko, kokią muziką kuri karvė geriau mėgsta ir kuri melodija daugiau pieno iš tešmens išspaudžia. Džiauta viską kalėsi galvon, bet nemigas jį kankino. Iš farmerio aiškinių jį tiek suprato, kad, užkabines melžimo aparatą ant ragų vietoje tešmens, pieno lašo negausi. Išėjo farmeris. Džiauta griebėsi mokslo. Radio aparatą nustatė ant gražiausios muzikos, kurios melodija buvo panaši į „Kai mažas buvau, šile ožkas ganiau.“ Karvei matyti šį lietuvišką melodiją patiko, ir pienas čiurkšlėmis liejosi į kibirą. Supilstęs pieną į vieną indą nunešė farmeriui.

— Kur yra antras pieno indas? — nustebęs klausia farmeris.

Džiauta nežinojo, ką atsakyti.

Nemigas švinu pripildė kojas, o farmeris buvo judrus. Be vakarienės smuko Džiauta savo kambarin ir vėl kėlė koją į lovą. Būtų jam tas visai pavykę, jei tarpdurėje nebūtų vėl farmerio liemuvo įstrigęs. Rankoje laikė jis senas langų užuolaidas. Džiauta pasižiūrėjo į farmerį, pasižiūrėjo į langų užuolaidas, pasižiūrėjo į langus ir nieko nesuprato.

Farmeris ištiesė užuolaidas ant stalo. Sudėjo visus užuolaidoms pakabinti įrankius ir valandą aiškino, kaip tas užuolaidas pakabinti.

Farmeris išėjo. Džiauta ėmėsi darbo. Kai Marylando kalno saulutė apšvietė Džiautos langus, užlaidos plėvėsavo, švelnaus vėjelio pučiamos, pakabintos ant langų iš lauko pusės. Dėl nemigo ar dėl aiškiaus aiškino pakabino užuolaidas ne taip, kaip jo motulė namuose jas kabindavo.

Mėšlą mašina mėžti, jį laukuose mašinomis drabstyti buvo vien tik juokai. Bet paskojimas apie mašiną, kuri per laukus važiuodama kviečius kerta ir per kitas angas išmeta, gražiai ir popierį įvyniotą pyragą išmeta, Džiautą nustebino: Čia pat jam far-

meris aiškina: — Nepatinka tau pyragas. Tėšk atgal ir vėl kviečiai išbirs.

— Amerika, — pagalvojo Džiauta.

Sulaukė sekmadienio. Pasirodo, kad ir Amerikoje sekmadieniais karvės esti nori, o dėl sekmadienio gražios muzikos ir tešmuo geriau tvinksta. Negavo polsio ir sekmadienį. Taip bėgiojo Džiauta dvi savaites į darbą paskui farmerį. Nevisada farmeris buvo juo patenkintas. Panoro Džiautą pažūrėti, kaip doleris išrodo. Išdrįso apie uždarbį paklausti. Farmeris išvertė akis.

— Valgyt gauni, guolį turi, ko daugiau dar nori. Jei netinka, sumokėk kelionės išlaidas ir gali vykti kur nori.

Senu papratimu Džiauta griebėsi pakaušį krapštyti. Bet, kai ir šis veiksmas nieko gero nedavė, apsisuko ir nudūlino savo kambarin. Ilgai svarstė ir nutarė šauktis pagalbos.

— Prieteliai, padėkit! Kitaip sutrūnėsiu šioje farmoje ne tik dvasiniai, bet ir fiziniai. Gelbėkit!

Pagalba greit atėjo. Dolerių pluoštu nešinas, Džiauta pasuko pas farmerį. Farmerio nebūta blogo žmogaus. Susijaudino.

— Palauk, — sako. Aš tau dovanų kelionėi įdėsiu. Grįžo su gražiai įrištu ryšuliu. Visu lagaminu nešinas, Džiauta išdrožė į stotį. Kai, sėdėdamas traukinyje, atrišo iduotą ryšulį, jame rado šuntų makaronų, karvės liežuvį ir šokolado pyletę. Greit išėmęs šokoladą, švystelėjo ryšulį per langą. Iš nekantrumo pradėjo išvynioti šokoladą. Priešais sėdęs senas amerikonas lietuvis mokė, kaip šokoladą išvynioti, kaip jį valgyti, ilgai rankoje nelaikyti nes tirpstas.

— Jūsų pamokymais aš langų užuolaidas iš lauko pakabinau, karvių melžimo aparatą ant ragų vos neužkabinau, o dabar dar pradėjau šokoladą su popieriu valgyti. Dėkui.

Laimingai Džiauta išlipo Chicagoje ir griebėsi jau jam žinomo darbo garsiakalbių fabrike.

Turi prisipažinti, kad Džiauta man dar neparasė. Šias žinias surinkau iš plepalų šaltinio. Už jų tikrumą neduo du nė fenigio. Ma

Ragina emigruoti Australijon

IS IRO SPAUDOS KONFERENCIJOS

Vasario 8 d. Bad Kissingene buvo suaukta cilinė DP spaudos konferencija, kurioje dalyvavo 23 laikraščių atstovai, Konferencija pravedė Mr. Ch. T. Reyneris, viešosios informacijos šefas.

Rūpinasi negalinčiais emigruoti

Ypač daug rūpesčių kelia sergantieji. IRO atsišaukimas į kai kurias valstybes jų reikalui davė vaisių. Norvegiją pasekė Švedija, sutikdama priimti 150 TBC sergančių ir 150 jų šeimoms narių. Šis pasiūlymas tačiau dar turės būti Švedijos parlamento ratifikuotas. Parlamentui sutikus, Švedija bus pirmasis pasaulyje kraštas, kuris priims DP džiovininkus. IRO iš savo pusės sutiko pasikurti Švedijos vyriausybei 187.500 dolerių iš taip vadinamojo „hard-core“ lėšų, nes 1949-50 m. IRO biudžetė šiam reikalui esą rezervuota 10.000.000 dolerių. Iš viso IRO žinioje yra 4.200 džiovininkų su 2.700 jų šeimoms narių. Yra duomenų, kad ir kiti kraštai pasaks Švedijos pavyzdžiu. Neseniai Danija pranešė sutinkanti suteikti 400 sergantiems DP globą iš tarpo tų, kurie šiuo metu gyvena Danijoje. Šveicarija priims gydymui eilę DP, kurių skaičius priklausys nuo esamų laisvų lovų kiekio Šveicarijos sanatorijose.

Bolševikai nori atnaujinti repatr. misijas

Neseniai į amerikiečių zoną buvo atvykę trys aukšti TRSR armijos pareigūnai. Jie lankėsi karinėse ir kt. įstaigose, prašydami leidimo atnaujinti sovietų repatriacinių misijų veiklą amer. zonoje. Kaip žinome, tokios misijos amer. karinės valdžios buvo pereinamas metais išvartytos. Jų prašymas ir dabar nepatenkintas ir tokios misijos nebus įkurtos.

DP jurisdikcijos reikalai

Daug kalbų sukėlė DP teisminė priklausomybė. Vokiečių kalie kurie laikraščiai čia nuėjo labai toli ir jau be atodairos „pavedė“ tremtinius vokiečių teismams. Iš tiesų tai padaryta tik britų zonoje. Amer. zonoje, kaip jau praeitame LIETUVIO numerje pranešta, vokiečiai tegali spręsti DP bylas, jeigu kaltinamajam negresia didesnė kaltė kaip 6 sav. kalėjimo arba 150 DM pinigine bausia; gi jeigu nusikaltimas padarytas kariško ūkio atžvilgiu — jeigu objektas nėra didesnis kaip 100 dolerių. Visas kitas bylas spęs ir toliau kariški teismai.

Naujasias JAV emigracijos bilius

Platesnę informaciją čia suteikė Mrs. Hum. Naujasias įstatymas nesą priimtas, o tikslai tam tikrose instancijose svarstomas jo projektas. Tik apie projektą, o ne apie naująją įstatymą galima esą kalbėti. Jeigu būtų priimtas dabar svarstomas projektas ir jeigu nebūtų didesnių jam pakeitimų, JAV imigruojuančių DP skaičių pakeltų iš 205.000 į 320.000. Praktiškai 115.000 įvažiuotų daugiau. Iš šio skaičiaus 10.000 tektų graikams, kurie 1940—1949 m. laikotarpyje apledo savo tėvynę dėl politinių aplinkybių, ar tai vok. nacių, ar tai bolševikų išstumti; 18.000 specialiai lenkams, kurie šio karo metu kariavo britų armijos sudėtyje, pvz., Anderso armijos vyrams. Jie daug padėjo sąjungininkams, taigi ir specialiai atžymimi. 5.000 atitektų našlaičiams — adoptuotiems vaikams, gi apie 80.000 skaičiumi galėtų pasinaudoti ir kiti DP. Tačiau DP negali dėlto dar džiaugtis ir klaidingai suprasti. IRO nananti, kad įvažiavimo į JAV galimybės esančios labai menkos. Todėl negerai padarė tie tremtiniai, kurie išgirdę apie DP įstatymo praėjimą kongreso komisijoje, tuojau nutraukė savo bylas į Australiją.

Emigracija į JAV

Paskutinėmis dienomis pavykė žymiai pakelti ūkininkų, emigruojuančių į JAV, procentą. Nuo dabar pradėsia vėl imti ir kitų pro-

fesijų žmones, laikant betgi santykį 35 prieš 65%. Tačiau iš viso, DP ūkininkų rezervai esą labai maži, nes daug jų nuvažiavę į Australiją, Venecuelą, Kanadą. Gali įvykti net tai, kad dėl ūkininkų stokos negalės būti visiškai pilnai išnaudota 205.000 kvota.

Jeigu naujasias įstatymas nebus greitai priimtas ir nenumatys pakeitimų, JAV konsultai nuo 1950. VI. 30 d. daugiau vizų neišdavins. Bet IRO savo emigracinę bei repatriacinę programą ir po to sumažintu mastu tęs. Būsiąs sumažintas pereinamųjų stovyklų skaičius.

IRO: Emigruokite Australijon, ten rojus žemeje!

Sausio mėnesį 6.922 DP per Italiją išplaukė Australijos link. Išvykusių į Australiją DP skaičius pasiekė 98.000 Australija tebuvo nusistačiusi priimti 100.000 DP. Vadinas, kvota kaip ir išsemta. Tačiau jos vyriausybė sutikusi priimti dar 50.000 DP. IRO daro viską, kad palengvinus emigraciją. Rūpinamasi pagerinti režimą ir aprūpinimą laivoose. Tiriama, ar negalima būtų perkelti DP

per stovyklas iš Italijos į Vokietiją ir vykti iš S. Vokietijos uostų.

Vienas JAV žurnalistas neseniai grįžo iš Australijos ir suteikęs IRO vadovybei kai kurių žinių apie šį kraštą. — „Australija — tai rojus visiems, kurie turi šiek tiek iniciatyvos“ — pasakęs jis. Kadangi emigruoti į JAV ir kt. kraštus viltys nėra didelės, taigi DP nieko nelaukdami turį ir važiuoti į šį kontinentą.

Kas sulaukia emigraciją?

Kai kurių tautybių DP žurnalistai išskėlė klausimą, kad daugeliui tremtinių be jokio aiškesnio pagrindo sulaukiami emigracija. Pirmiau jie būdavo apšaukiami naciis, dabar gi — priešingai — komunistais. . . Ypač tokius sulaukymus daro JAV komisijos. Giliau patyrinėjus priežastis, paaiškėja, kad komunistų agentai užsienyje veda plačią kampaniją prieš kai kuriuos DP veikėjus, kad šie paliktų Vokietijoje. Ta proga jie rašo melagingus skundus amer. saugumo įstaigoms. Atrodo, kad skundai randa atbalsį ir jais tikima: DP sulaukomi, jų bylos aiškinamos ir tai tęsiasi labai ilgai. Ar IRO vadovybė čia nieko negali padėti?

— Ne IRO tuos sulaukymus daro bet komisijos. IRO pagalba čia negalės būti efektyvi.

Kur dar galima emigruoti?

IRO Vyr. Direktorius Mr. Kingsley netrukus vyks į kai kurias Vakarų sostines, bandydamas surasti naujų emigracinių kraštų tremtiniams. Šiuo metu didesnio skaičiaus žemės ūkio darbininkų pareikalavusi Prancūzija ir DP kviečiami tuo pasinaudoti. Ka-3.000. Tačiau beveik visiškai nepavykę su- nada prašo 500 kvalifikuotų specialistų. Izraelis išleis visus žydus, kurie negalės kur nors kitur emigruoti, o tokių bus apie 2— sitarti dėl platesnės DP emigracijos į P. Amerikos kraštus.

Kas bus su pasiliekančiais Vokietijoje?

— Ką IRO padarė ir daro pasiliekančių Vokietijoje DP apsaugos bei globos reikalui? paklausė žurnalistas.

Būsianti vedama propaganda vokiečių tarpe, kad patraukus jų tautos dėmesį į DP. Šiam reikalui ruošiamas filmas, kurio demonstravimas truks 25 minutes. Ji stengsis nuteikti vokiečius palankiai. Bus vedamos derybos su vyriausybe Bonoje, kad suteiktų darbą ir butus. Daromi žygiai, kad DP gautų lygias su vokiečiais teises.

— Ar nenumatoma pagerinti būklę iš Pabaltijo ir kt. kraštų pabėgėliams, kurie yra ne vokiečių tautybės ir vadinami „Volksdeutsche“?

— Ne. Ir naujasias JAV emigracijos įstatymas nenumatys suteikti jiems kurių nors palengvinimų emigracijos reikalui. Jie gali emigruoti tik iki šiol veikusia tvarka.

— Kam po likvidacijos bus perduotas IRO turtas, pvz., mokyklų įrengimai: vokiečiams ar DP tautininkams komitetams?

— To klausimo IRO dar nesvarstė.

DP tarnautojų reikalai?

— Ar turi pagrindo kalbos, kad nuo III. 1 d. bus atleista 50% visų IRO tarnautojų? — Ne. Tiesa, Me Gloy paliepė 50% sumažinti visą IRO biudžetą (DM fondus). Tačiau iš to dar neseka DP etatų trumpinimas. Žinoma tarn. skaičius bus ir toliau mažinamas, bet ne tokiu tempu.

— Kas girdėti apie Dipistano valstybės kūrimą. Tiesa ar gandas? — Yra amerikiečių, kurie norėtų tokią valstybę įsteigti. Tokį projektą IRO gavo. Tačiau nėra nei lėšų, nei galimybių kurti valstybes, ar gauti žemės Afrikoje ar kokiam Madagaskare . . .

Dar 600.000 DP Siuo metu visuose kraštuose IRO stovyklose išlaikoma apie 300.000 ir ne stovyklose apie tiek žmonių, taigi viso 600.000. Emigracijos atžvilgiu DP traktuoją juos lygiai, aprūpina pereinamosiose stovyklose ir sumoka už kelia. Šis skaičius palaipsniui mažėja, bet atsiranda ir naujų nelaimingų žmonių, kurie nori gauti DP teises ir globą. Deja, jų prašymų dažnai IRO nebegalinti patenkinti. (mn)

Bagnoli susitvarkė

Iš Augsburgio pereinamosios stovyklos į Australiją vyksta mūsų skaitytojas F. T. praneša iš Bagnoli stovyklos, kad dabar šioje stovykloje esanti pavyzdinga tvarka. Seimos neskaudomos, daugumas jų gauna atskirus kambarius, tik viengungiai skirstomi į kambarius didesniais būriais. Maistas esąs geras ir jo pakanka. Gerai prižiūrimi vaikai: nuolat tikrinama jų sveikata, sveriami net 6 (!) kartus per dieną. Stovyklos kantineje esą galima gauti pirkti. Oficialiai keičiami pinigai: doleriai (610 lirų), svairai ir vokiškos markės. Laiško autorius važiuojantiems pataria markių neišmėtyti pakeliui, nes čia už 1 DM duodama 100 lirų. Kainos stovyklos kantineje: lašinių kg — 450 lirų, sviesto kg — 1.200, dešros — 600, citrinų kg — 50, apelsinų — 25, obuolių — 250, amerikinių cigarečių pakelis — 200 ir t. t. Važiuojant per Austriją ir atvažiuavus stovyklon, bagažas nebuvo tikrintas. Pakely, Trento gelež. stoty, keleivius IRO aprūpino šilta ir stipria vakariene. Kelionė iš Augsburgio į Bagnoli truko 33 val.

Nr. 7 (52)

1950. II. 17.

Vasario 16 d. proga

Ir vėl praėjo Vasario 16 d. Dar kartą tremtyje. Ir daugelis mūsų ją paminėjo dar toliau nuo brangios tėvynės sienų, kaip pernai. Toliau ir kilometrais skaičiuojant — Amerikoje, Australijoje, toliau ir formaliai, nes pragyventi metai svetur artina ir priėmusio krašto pilietybės gavimo dieną. Toliau ir todėl, kad išsikūrus ir susilaukus sekmės svetur, bus sunku, valandai išmušus, atsiplėšti iš išgyventos vietos ir grįžti dar kartą pradėti iš pradžių, iš nieko. Nesumažėjo gal tik nostalgija, gimtosios šalies pasilgimas. Ir tik tai kartais pažadina sąžinę, kaip to mūsų skaitytojo, kuris Chicagoje išsikūrus mums rašo:

„Amerikoje negalima pasisakyti, kad „tremtiniai“ atvyko tik laikinos prieglaudės ieškoti, kad, atsikūrus nepriklausomai Lietuvai, jie mano grįžti į savo gimtąją šalį, nes tai prieštarauja praeitai, kurią reikės duoti priimančios Amerikos pilietybę. Kiekvienas tremtinys turi sau ryškiai pasistatyti ir išspręsti gyvenimo prasmės klausimą, kad yra dar neatlikta, ar nepilnai atlikta pareiga savo artimiesiems, savo tautai, kad pasirinkta pats negarbingiausias — bėglio kelias. Kas bus iš mūsų, jei svetimai nesuteiks Lietuvai laisvės, ar tada nežūsime absoliučiai be prasmės?“

*

Prieš 32 metu Lietuvos valstybė prisikėlė iš mirusiųjų dėka susidariusius palankios tarptautinės būklės ir jos vaikų ryžto. Su mumis prisikėlė ir kitos tautos. Deja, mes neradome tarp savęs bendros kalbos, kuri mus sutelktų į krūvą ir leistų bendromis jėgomis atspirti pavojams iš didžiųjų kaimynų pusės. Jei būtų kitaip, gal ir istorijos ratas kitaip pasisuktų. Bet jau buvo taip lemta, kad ramiai žiūrėtumėm, kai viena ar kita iš savo valstybės susikūrusių tautų viena po kitos pakliūtų vergovėn, žiauresnėn už tą, kurioje anksčiau buvo. Tada buvo tik džiaugiamasi, kad nelaimė išitiko kita, ne mane. Šiandien mes piktinamės, kad kiti elgiasi lygiai taip pat.

*

Už tai, kad prieš 5 metus nesulaukėme 1918 metų situacijos, paprastai yra kaltinama Jaltos konferencija. Rooseveltas ten perdaug pastikėjo Stalinui ir jam užleido visą rytų bei vidurio Europą. Rooseveltas taip darė, nes iš tikrųjų tikėjo kad sovietai gali pasikeisti, o svarbiausia, todėl, kad jo kariniai patarėjai perdaug įvertino prieš Vokietijos ir Japonijos karinį pajėgumą ir tolimesnio pasipriešinimo perspektyvas. Kaip tik konferencijos metu Hitlerio visai beprasmiškai įsakyta Ardennų ofenziva privertė sąjungininkų karinius specialistus peraukštai įvertinti vokiečių pajėgumą. Todėl Rooseveltui nieko kito neliko, kaip tik didesniais pažadais Stalinui neleisti susitari atskirai su vokiečiais. (Tokios derybos buvo vedamos Stockholme 1943 ir 1944 m. m.) Jam taip pat rūpėjo sovietus įtraukti į karą prieš Japoniją, nes dar nebuvo įvertinęs atominės bombos. Šitie fatalūs apsisprendimai po 2. D. karo nebeįrašo 1918 m. situacijos.

*

Jau penkis kartus po to laiko galėjome atvirai paminėti savo valstybinės nepriklausomybės šventę tik tremtyje. Ir kiekvieną kartą galėjome vis daugiau pasidžiaugti, kad viltis susilaukti 1918 m. būklės lėta, bet vis didėja. Sovietų kolosas, rydamas naujas tautas, vis daugiau susidurs su virškinimo sutrikimais. Antra vertus, vis daugiau brėsta mintis, kad naujų bausių technikos išradimų akivaizdoje pasaulis nuo žuvimo gali išgelbėti tik bolševikinio režimo sunaikinimas.

Kai naujos vandenilio bombos akivaizdoje kai kurie amerikiečių senatoriai pasiūlė dar kartą tartis su sovietais, Achesonas palygino sovietų politiką su siaučiančia pavasario upe ir sakė:

„Su upe negalima derėtis. Viena, kas galima, tai tik pastatyti užtvanką. Senatorių pasiūlymai dar kartą tartis su sovietais yra pagirtini, nes išreiškia amerikiečių tautos ir vyriausybės taikos troškimą. Tie raginimai tačiau daugiau išreiškia tikslą, kaip priemonės jam pasiekti. Būtų gera, jei mes savo tikslą (taiką) pasiektumėm susitarimu, tačiau ketverių metų patyrimai mus moko, kad tai neįmanoma.“

*

Siaučianti upė turi būti suvaldyta. Tai duoda mums vilties, kad po tam tikros pertraukos mes vėl susilauksime 1918 m. būklės. Būkime pasiruošę ją geriau ir, tikslingiau išnaudoti, kaip prieš 32 metus. Juk turime patyrimo!

C/Kartotekos skelbimas Nr. 13

- 124. Mrs. Marijona Naginionis-Kausauskaitė, kilusi iš Elveriškių km., Rudaminos vls., Suvalkų gub., ieško tremtyje savo pusbroliu: Vinco, Juozo ir Antano Taručiu ir jų sesers Onos — visi Vinco ir Agnieškos vaikai iš Rudaminos par., vėliau gyvenę Suvalkų mieste.
 - 125. Mrs. Elisabeth Gečienė ieško tremtyje esančios Elenos Sliekienės su šeima iš Panevėžio.
 - 126. Gauti adresai: Petriui Serapinui, Antanui Martinkevičiui, Teofilui Česnienei, Justinui Lenkiui ir Benediktui Platakiui pranešimas. LTB C/Kartotekos Vedėjas.
- *
IRO IESKIJIMŲ ĮSTAIGOS
- Arolsen b. Kassel, ieškomi:
- Aronienė Leoni, g. 1901 m., ir Aronė Zlotta, g. 1923 m., paskutinė žinia 1939 m. iš Kauno: Auškalnis Jonas, g. 1895. X. 29 Silalėje, gyv. Gumbine, Kauno apskr.; Becker Jonkel, g. 1929 m. Zagareje, pask. žinia 1939 m.; Endzelis Irena, g. 1938 IX. 28 Šilutėje, ir Endzelis Petronėlė, g. 1908. VIII. 7 Kretingoje, pask. žinia 1945. IV. 1 iš Halberštado; Gražulis Albinas, g. 1895. XI. 5 Pagnerave, ir Gražulis Kazimieras, g. 1909 m. Pagnerave, gyvenę Kovalkėliuose, Pajevonio valsč., Vilkaviškio apskr.; Limenovic Adolf, g. 1926. XI. 19 Sialiuose, pask. žinia 1944 iš Legnano, Italijoje, feldpost Nr. 56581; Liudžius Antanas, g. 1905. IV. 11 Marijampolėje, 1943 m. buvęs Stuthofas KZ, pask. žinia 1944 m. gruodžio mėnesį iš KZ: Naujoks-Barkaitė Antonija, g. 1903. XII. 23 Gir-diškiuose, Tauragės apskr., ir Naujoks Elena, g. 1929. V. 20 Kūlmėnuose, paskutinį kartą matytos tarp Allensteino ir Įsrutės; Resnicki Raja, 6 m. amž., ir Resnicki Judita, apie 12 m. amž., buv. Sialiuų gete, tėvai gyveno Vilniuje; Saks Celią, g. 1901 m. Kriukuose. Saks Gabriel, g. 1898 m. Telšiuose ir Saks Rifka, g. 1902 m. Kaune, gyv. Telšiuose; Serebriakovienė-Popov Vera, g. 1877. II. 3 Sialiuose, pask. žinia 1944 m. iš Kauno, Vilencuk Hannele, g. 1942. I. 10. 1944 m. deportuota iš Kauno geto; Virkietis Leonas, g. 1922. IX. 19 Jurbarko, iki 1944 m. gyv. Kaune.

TARPTAUTINĖ PABĖGĖLIŲ ORGANIZACIJA (IRO) TAMSTA IŠPĖJA:
Jau tik 19 savaičių
IKI BIRŽELIO 30 D.

Globa nuolatiniuose IRO stovyklose baigiasi 1950 m. birželio 30 d. Pasiruoškite jau dabar, kol dar IRO tarnautojai turi laiko jums padėti, arba

emigruoti
arba
repatrijuoti
arba
Vokietijoje pasilikti

LAIKAS VERČIA SKUBĖTI!
IRO, US-Zone

Dėmesio

„LIETUVOS ISTORIJS“ PRENUMERATORIAMS IR SUINTERESUOTIEMS!

Visi „LIETUVOS ISTORIJS“ prenumeratoriai, kurie dar galutinai neatsiskaitė už veikala, prašomi nedelsiant prisųsti leidyklai likusių prenumeratoro dalių. Daliniai įmokėjusieji veikalas nebus siunčiamas ir jie nebus skaitomi šio veikalo prenumeratoriams. Veikalo kaina: visiems pilnai už jį apsimokėjusiems ligi vasario 28 dienos — 16.— DM. Vėliau 20.— DM.

Minėtas terminas galioja ir adresu pakeitimui.

Veikalas leidžiamas labai ribotu tiražu, nes su juo leidykla baigia ir savo egzistenciją, todėl visi suinteresuotieji prašomi pasinaudoti paskutine proga veikala LEIDYKLA „PATRIA“

Fellbach bei Stuttgart, Beethovenstr. 5
Telef. 50 509 ir 50 726